

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ΑΠΑΝΤΑ
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Ν. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΑ 1982
Σελ. 475-499

ΟΙ ΕΛΑΦΡΟΪΣΚΙΩΤΟΙ

Εἶχε κινήσει ἀποβραδύς, ἡμίσειαν ὥραν πρὶν κρυφθῆ εἰς τὸ βουνὸν ὁ ἥλιος, νὰ ὑπάγῃ πίσω μακρὰν εἰς τ' Ἀρβανίτη, σ' Μανώλη τ' σουφριά*... ὄχι, στὸν Ἀραδιά, στῆς Κεχριάς τὸ ρέμα, ὁ Ἀγάλλος Μανουήλ Ἀγάλλου. Δὲν ἦτο καὶ πολὺ σιμά... ὄχι, δὲν ἦτο καὶ πολὺ μακριὰ ὁ νερόμυλος, ὀλιγώτερον ἀπὸ δύο ὥρες μὲ τὰ πόδια. Ἄλλ' εἰς τὸν δρόμον εἶχεν ἀργοπορήσει, ποιὸς ξεύρει διατί. Ἴσως ἐνθυμεῖτο τὴν πρὸ ὀλίγων χρόνων τερπνὴν καὶ εὐάρεστον καὶ ζηλεμένην θέσιν του, ὅταν ἦτο γαμβρὸς ὠραῖος καὶ περιζήτητος, μὲ μακριὰ φούντα, μὲ γλυκὰ μάτια, μὲ φέσι ψηλό, μεγάλο καὶ κατακόκκινο, πού νὰ τὸ φορῆ στραβὰ ὡς τὸ αὐτί. Καὶ τὴν παρέβαλλε μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασίν του, νὰ κάθεται γυναῖκα χάσασα ὅλην τὴν δρόσον καὶ τὴν ποιήσιν τῆς νὰ σὲ καρτερῆ εἰς τὸν νερόμυλον μὲ δύο παιδιά, ὅπου τὸ ἓνα νὰ διηγῆται παραμύθια στὸ ἄλλο. Βεβαίως ἡ δευτέρα θέσις τὸν συνεκίνει κάπως, ἀλλ' ἡ πρώτη τοῦ ἐφαίνετο πλέον ἐπιθυμητὴ, καὶ εὐχαρίστως θὰ ἐδέχετο νὰ ξαναρχίσῃ πάλιν. Βάλε μὲ τὸ νοῦ σου, ὀκτῶ χρόνια νὰ εἶσαι ἀρραβωνιασμένος, μὲ δυὸ ἀρραβωνιαστικές, πότε μὲ τὴν μίαν, πότε μὲ τὴν ἄλλην, κάποτε συγχρόνως καὶ μὲ τὰς δύο. Ἄν ἐκαλοπέρασε ποτὲ γαμβρὸς εἰς τὸν κόσμον, ἐκαλοπέρασε κι αὐτός. Καὶ ἡ γρια-Ἀγάλλαινα, ἃς εἶναι ἅγια τὰ κόκκαλά της ἐκεῖ πού εἶναι, ἦτον πολὺ εὐχαριστημένη. Ἦρχετο τοῦ Χριστοῦ, χριστόψωμα ἢ μίαν ἀρραβωνιαστικὴν, χριστόψωμα ἢ ἄλλη. Λοκμάδες ἢ πρώτη, τηγανίτες ἢ δευτέρα. Εἰς ὀκτῶ ἡμέρας πάλιν, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, βασιλόπιττα ἢ μίαν, βασιλόπιττα ἢ ἄλλη. Ἦρχετο πάλιν ἢ Λαμπρῆ, χαμαλιά* ἐκεῖνη, μπακλαβὰ αὐτή. Ἦρχετο τοῦ Ἁγίου Ἀγαθονίκου, μπακλαβὰ ἢ Σμαράγδω, μπακλαβὰ ἢ Ἀφέντρα. Καὶ δός του ἢ Μπονώραινα ἢ ἐπιτηδεῖα τεχνίτις χαμαλιά, καὶ δός του μπακλαβάδες. Καὶ τὴν κάθε φορὰν ἠϋξανε τὸ μέγεθος τῶν χαμαλιῶν, καὶ τὸ πάχος τοῦ μπακλαβᾶ ἐδιπλασιάζετο. Ἄλλ' ἡ πρώτη δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὴν δευτέρα. Ἦτο, ἡ ἀτυχῆς, πεντάρφανη· ποιὸς νὰ τὴν προστατεύσῃ, ποιὸς νὰ τῆς εἰπῆ καλὸν εἰς τὰ συμπεθερικά της; Ἡ ἄλλη εἶχε καὶ παραεῖχε γονεῖς, ὥστε τῆς ἐπερίσσευαν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς, μὲ τὴν μπρατσέρα, τῆς ἐκουβαλοῦσαν καλούδια. Καὶ τῆς ἔκαμναν προικιά καὶ πανωπροικιά. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνίκησεν αὐτή.

* * *

Ἄμα ἐνύκτωσεν, ἡ Ἀφέντρα ἤναψε τὸν λύχνον, ἔκλεισε τὴν πόρτα τῆς καὶ

πλύνασα τὰ ἀγρολάχανα, τὰ ἔβαλεν εἰς τὸ μικρὸν χάλκωμα, ἔχυσε νερὸν ἐντός, ἔρριψε ξηρὰ ξύλα εἰς τὴν ἐστίαν, καὶ ἀνεβίβασε τὸ χάλκωμα εἰς τὴν πυροστιάν· εἶτα ἤρχισε νὰ φυσᾷ τὸ πῦρ. Τὰ δύο τῆς παιδία, καθήμενα ἐπὶ τῆς ψάθης, ἔπαιζαν, ἡ Λενιώ μὲ τὴν κούκλα τῆς, ὁ Μανώλης μὲ τὸ καραβάκι του. Ἡ πρώτη, πενταέτις, ἐδοκίμαζε νὰ εἰπῇ ἓνα παραμῦθι εἰς τὸν δεύτερον, τετραέτη, ὅστις ἔχασκε νὰ τὴν ἀκούη. Ἦρχιζε δὲ πάντοτε ἀπὸ στίχους:

Ἄντζα μάννα,
βάτος μαμμή,
αἰτὸς μ' ἐπῆρε...*

Σχεδὸν δὲν ἤξευρε νὰ εἰπῇ ἄλλα.

Ἀλλὰ καὶ τόσα ἤρκουν διὰ τὸν Μανώλην.

Ἡ Λενιώ παρεκάλει τὴν μητέρα τῆς νὰ εἰπῇ τὰ λοιπά.

— Πῶς τὸ λένε, μάννα;

Καὶ ἡ Ἀφέντρα ἔλεγε τὴν συνέχειαν:

*Αἰτὸς μ' ἐπῆρε,
στὸ δέντρο μ' ἀνέβασε.*

— Ὑστερα; ὕστερα; ἠρώτα τὸ Λενιώ.

— Ὑτελα; ἐπανελάμβανε καὶ ὁ Μανώλης.

Καὶ ἡ Ἀφέντρα διηγεῖτο μὲ ὀλίγας λέξεις, πῶς ἡ ἐκ τοῦ γαστροκνημίου ἀνδρὸς τῆ βοηθεία βάτου μαιευτήρος γεννηθεῖσα ἠγαπήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ εἶτα, τῆ διαβολῆ τῆς πενθερᾶς τῆς, ἐγκατελείφθη ὑπ' αὐτοῦ, καταδικασθεῖσα νὰ βόσκη χῆνας.

*Στὸ δέντρο μ' ἀνέβασε·
γριὰ μ' ἐξεπλάνεσε.*

Καὶ ἡ Ἀφέντρα κύπτουσα ἐφύσα τὸ πῦρ, διακοπτομένη μόνον διὰ νὰ εἰπῇ εἰς τὰ τέκνα τῆς:

— Τώρα θὰ ῥθῆ ὁ πατέρας σας... ὅπου εἶναι, ἔφτασε. Νὰ κάμετε φρόνιμα... Θὰ σᾶς φέρῃ καλούδια... Στραγάλια καὶ μύγδαλα.

— Ταάλια κὶ μύλαλα! ἐπανελάμβανεν ὁ Μανώλης μὲ τὸ στόμα ἀνοικτόν.

Ἐν τούτοις παρήρχετο ἡ ὥρα καὶ ὁ Ἀγάλλος δὲν ἐφαίνετο. Ἡ Ἀφέντρα δὲν ἀνησύχει, ἤξευρεν ὅτι ὁ σύζυγός τῆς ἦτον «ἀργοστόλιστος»*. Ὡμοίαζε μὲ

τὴν νύμφην, πὺ ἀργεῖ νὰ στολισθῆ, καὶ ὡς ἡ νύμφη ἐπερπατοῦσε καμαρωμένα. Ἄ! νύμφη! Ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ νύμφη... Τὸ ἐνθυμεῖτο ἀκόμη. Καὶ πῶς νὰ τὸ ξεχάσῃ; Ὀκτῶ χρόνια, ἢ πενθερὰ της, «τοὺς εἶχε ψῆσει τὸ ψάρι στὰ χεῖλη», αὐτῆς καὶ τῶν οἰκειῶν της. Ὁ Ἀγάλλος ἦτον περιμάχητος γαμβρός. Ὀκτῶ χρόνια, δεκαἕξ μπακλαβάδες, εἰκοσιτέσσαρες σουπιέρες χαμαλιά, παραπάνω ἀπὸ σαράντα κόττες καὶ πίττες. Καὶ ποιὸς τὰ λυπᾶται αὐτά; Μόνον, ἑκατὸ φορὲς πείσματα, κακιώματα. Πότε μὲ τὴν μίαν ἀρραβωνιαστικὴν τὰ ἐχαλνοῦσε, πότε μὲ τὴν ἄλλην. Κατ' ἀρχὰς εἶχε δώσει σημάδια* εἰς τὴν ἄλλην. Ὑστερον τὰ ἐχάλασε, κ' «ἔδεσε πανδρειές»* μ' αὐτήν. Κατόπιν τὰ σκαρώνει πάλιν μὲ τὴν ἄλλην, καὶ γυρίζει πίσω τὴν ἀρραβῶνα εἰς αὐτήν. Ἀκολουθῶς πετᾶ τὰ σημάδια τῆς Σμαράγδως καὶ τὰ σάζει πάλιν μὲ τὴν Ἀφέντραν. Καὶ ἦτον εὐμορφος γαμβρός, νὰ ἔχη ζωὴ, καὶ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ οἱ δύο. Ἀπὸ τὴν ἄλλην ἦτον βεβαίως πλέον εὐμορφος ἐφρόνει ἢ Ἀφέντρα, ἄσπρος, γαλανός, κοκκινορροϊδίτης. Πλέον εὐμορφος ἦτο ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν Ἀφέντραν, ἥτις ἦτο ἰσχνή, χλωμὴ καὶ ἀδύνατος. Τέλος, ἀφοῦ ἔκαμε τελευταίαν βόλταν πρὸς τὴν Σμαράγδω, καὶ ὅλην τὴν ἑβδομάδα δὲν τὸν εἶχαν ἰδεῖ στὰ μάτια, ἀνελπίστως τὴν Κυριακὴν τὸ μεσημέρι, οἱ δύο ἀδελφοί, οἵτινες εἶχαν φθάσει τὸ Σάββατον μὲ τὴν βρατσέρα, τὸν καταφέρνουν, βγάζουν τὶς ἄδειες, καὶ τὸν στεφανώνουν τὴν Κυριακὴν τὸ βράδυ μὲ τὴν Ἀφέντραν.

Μόλις ἔλαβαν καιρὸν οἱ γενιές* της νὰ στολίσουν τὴν νύμφην. Τόσα καλούδια, τόσα πανωπροίκια. Εἶχε κεντήσει ἢ ἴδια τὸν ἥλιον καὶ τὸ φεγγάρι εἰς τὰ μανίκια τοῦ μεταξωτοῦ ἄλικου ὑποκαμίσου της. Εἰς τὴν σκούφιαν της πάλιν εἶχε κεντήσει μεγάλην γάστραν μὲ λουλούδια καὶ μὲ κλαδιά. Καὶ εἰς τὴν τραχηλιάν της εἶχε κεντήσει διάφορες κλάρες. Εἶχε καὶ ὠραῖα προμάνικα* ἀνασηκωμένα ἐκ βαρυτίμου ρωσικοῦ χρυσοῦφάντου. Καὶ τὸ ποδογύρι* ὀλόχρυσον τρεῖς σπιθαμὲς πλατύ.

Ἡ πενθερὰ της, μόλις εἶχε πεισθῆ τὴν τελευταίαν ὥραν νὰ δώσῃ τὴν εὐχὴν της, σκληρονομένη ἕως τότε, λέγουσα ὅτι ἐπόνεσε τὴν ἄλλην, ὅτι τὴν λυπεῖται ὡς ὄρφανήν. Τέλος ἐφόρεσε τὰ καλά της καὶ ἦλθε, φέρουσα τὴν μαύρην μανδήλαν τῆς χηρείας της, ἐπιφυλαχθεῖσα νὰ φορέσῃ χρωματιστὴν «πολίτικην», τὴν στιγμὴν μόνον πὺ ἤθελεν ἀσπασθῆ τὰ στεφάνια. Ἦλθε καὶ ἡ ἀνδραδέλφη της κ' ἐστάθη ὑψηλή, σιμὰ εἰς τὴν τέμπλαν*, ἄλλη τέμπλα ἔμψυχος αὐτῆ, πλατεῖα, ἀκίνητος, στολισμένη ὡς νύμφη. Διότι ἡ τέμπλα δὲν εἶναι νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν αἴθουσαν, ὅπου θὰ τελεσθῆ ὁ γάμος. Στρώματα, καὶ παπλώματα καὶ κιλίμια, ἐπιμελῶς διπλωμένα, προσκέφαλα, σινδόνια, σωρεύονται εὐτάκτως καὶ κοσμίως κατὰ τοῦ τοίχου, παρὰ τὴν μίαν γωνίαν τοῦ θαλάμου, καλύπτονται μὲ μεταξωτὴν σινδόνα, καὶ ἐπιστέφονται μὲ δύο προσκεφαλάδες* μὲ μεταξωτὰ περιβλήματα. Αὐτὴ εἶναι ἡ τέμπλα.

Ἀφοῦ ἔφθασε μὲ τὰ βιολιά ὁ κουμπάρος, ἦλθαν καὶ οἱ καλεσμένοι, ὕστερον οἱ παπάδες, καὶ ἤρχισεν ἡ τελετὴ. Ἀνηλλάγησαν οἱ δακτύλιοι, εἶτα τὰ στέφανα, ἀνεγνώσθησαν αἱ ὠραῖαι εὐχαί, ἐψάλη τὸ Ἑσαῖα *χόρευε*, ἔφεραν

γῦρον τρεῖς φορές, ἔρραναν τοὺς νεονύμφους μὲ ὀρύζιον καὶ μὲ κοφέτα, καὶ τέλος ὁ Παπανικόλας μὲ τὴν σκληρὰν καὶ ὀστεώδη χειρὰ του, λαβὼν ἐκ τοῦ βραχίονος ὀκταετῆς παιδίον τὸ ὁποῖον εἶχε μάννα καὶ πατέρα, τὸ ὄθησεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν νεονύμφων, κ' ἐχώρισε διὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου τὰς συνδεδεμένας χειρὰς των, ἐπευχηθεὶς μεγαλοφώνως: «Ὅλο κεφαλάδες*».

Ἀκολούθως ὁ γαμβρός, λαβὼν τὸν μέγαν δίσκον, ἐκέρασεν ὁ ἴδιος τοὺς ἱερεῖς, τὸν κουμπάρον καὶ τοὺς καλεσμένους, ἐνῶ ἡ νύμφη ἴσταμένη ὀρθή, μεταξὺ τῆς τέμπλας καὶ τῆς ἀνδραδέλφης της, ἐκαμάρωνε, κ' ἐχρειάζετο νὰ τῆς σείουν τὴν κεφαλὴν ὀπισθεν ἠρέμα αἱ παράνυμφοι, στολισμένοι ὄλαι παριστάμεναι, διὰ νὰ ἀπαντήσῃ διὰ κατανεύσεως εἰς τὰς ἀφθόλους εὐχὰς τῶν καλεσμένων: «Στερεωμένοι, καλορρίζικοι! μὲ γυιούς!» ἐνῶ μόλις ἐκινουῦντο τὰ χεῖλη της, χωρὶς ν' ἀκουηται ἡ φωνή της, λεγούσης εὐχαριστῶ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ μπαρμπα-Γκιουλῆς, ὁ κατ' ἀποκοπὴν μάγειρος ὄλων τῶν γάμων, εἶχεν ἀνάψει κάτω, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ οἰκίσκου, δύο μεγάλας πυράς, καὶ ἐπὶ τῆς μιᾶς ἀνεβίβασε τεράστιον ρακοκάζανον, τεμαχίσας ἐντὸς του ὀκτάμηνον πρόβατον καὶ ἤρχισε νὰ τσιγαρίζῃ διὰ νὰ κάμῃ τὸ σύνηθες εἰς τοὺς γάμους περσικὸν πιλάφι, ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἄλλης, εὐθὺς ὡς ἔγινεν ἀνθρακιά, ἔτεινε παραλλήλους δύο σούβλας μὲ δύο ἄλλα σφαχτά.

Κύπτων ἐπὶ τῶν δύο πυρῶν, μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἐγύριζε τὴν σούβλαν, μὲ τὴν ἄλλην ἐχειρίζετο τὴν τεραστίαν κουτάλαν, δι' ἧς ἀνεκάτωνε κ' ἐτσιγάριζε τὸ κρέας μὲ τὰ κρόμμουα. Ἦλθε καὶ ὁ γερο-Σιγουράντσας αὐτόκλητος βοηθός, διὰ νὰ γυρίζῃ τὴν ἄλλην σούβλαν. Μόλις ἤρχισε νὰ ροδοκοκκινίζῃ τὸ ψητόν, μόλις ἤρχισε νὰ μυρίζῃ προκλητικῶς τὸ τσιγαριστόν, καὶ ὁ Γκιουλῆς, ἀνασπάσας τὴν μάχαιραν ἀπὸ τὸ πλατὺ κίτρινον ζωνάρι του, ἤρχισε νὰ κόπτῃ γενναίους μεζέδες ἀπὸ τὰ δύο ψητά, καὶ διὰ τῆς κουτάλας ἔβγαζε μεγάλα κομμάτια ἀπὸ τὸ τσιγαριστόν. Κατεβρόχθιζεν αὐτὸς τρία, διὰ προφταστήρα*, ὡς ἔλεγεν, ἔδιδε καὶ εἰς τὸν γερο-Σιγουράντσα ἓν, διὰ ψυχόπιασμα* καὶ συγχρόνως ἰδὼν δύο ἢ τρεῖς ἄλλους προθύμους «μουστερηδες», ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν μνάμονας, καὶ οἷτινες φαίνονται ὡς νὰ κρατοῦν κατάστιχον ἀκριβῆς μὲ πιστὰς χρονολογίας δι' ὅλας τὰς γεννήσεις, τοὺς γάμους καὶ μάλιστα τὰ ἑορταζόμενα εἰς τὰς μνήμας τῶν Ἁγίων ὀνόματα, ἤρχισε νὰ τοὺς ἀποδιώκῃ μὲ ὄνειδισμοὺς καὶ ἀπειλάς, ὅμοιος μὲ τὴν γάτταν τοῦ σπιτιοῦ, τὴν ἀνευρίσκουσαν ὅλην τὴν φύσιν τῆς τίγριδος καὶ ἀνορθοῦσαν τὰς τρίχας καὶ γρύζουσαν ὑπούλως καὶ ἐξαπίνης σχίζουσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸν ἀπονήρευτον καὶ ὑπὸ τοῦ ἐμφύτου μόνον ἐλαυνόμενον ἐπιδρομέα σκύλον.

Εἷς τῶν καλεσμένων ἀκούσας ἀπ' ἐπάνω τὴν τραχεῖαν φωνὴν τοῦ Γκιουλῆ, δι' ἧς ἀπεδιώκε τοὺς ὀχληροὺς ἀπαιτητὰς (τοὺς ὁποίους αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχεν ἀποπέμψῃ πρὸ μικροῦ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἀφοῦ τοὺς ἐφίλευσε δις καὶ τρίς μπακλαβάδες καὶ μαστίχες καὶ ρώμια), ἐπρόβαλεν ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ βλέπει τὸν Γκιουλῆν, ὅστις ἦτο κεκηρυγμένος ἐχθρὸς τοῦ μπακλαβᾶ καὶ ὄλων τῶν γλυκυσμάτων, ἐγχειροῦντα γενναίως μὲ τὴν πλατεῖαν μάχαιράν

του ἐπὶ τῶν νεφραμιῶν τοῦ ροδοκοκκινίζοντος ψητοῦ. Τότε ὁ ἐκ τῶν καλεσμένων, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐμέμφθη, ἀλλ' αἰσθανθεὶς καὶ αὐτὸς τὴν ὄρεξίν του νὰ τὸν κεντᾶ, ἔλαβε λάθρα μίαν ἀπὸ τὰς πολλὰς φλάσκας, τὰς ὁποίας εἶχον εἰσφέρει πλήρεις οἴνου οἱ καλεσμένοι, καὶ κατελθὼν ἠρέμα εἰς τὴν αὐλήν, τὴν ἐπρόσφερον εἰς τὸν Γκιουλήν, ὅστις ἐρρόφησεν ὄχι μετρίαν δόσιν, καὶ κόψας εὐγνωμόνως μέγαν μεζὲν τὸν ἀντεπρόσφερον εἰς τὸν διακριτικὸν ἄνθρωπον. Μετὰ δύο δὲ ἡ τρεῖς ἀμοιβαίας φιλοφρονήσεις, ἡ φλάσκα ἐμέσασεν.

Ἀλλ' ἔμελλον ὅπωςδήποτε νὰ ψηθῶσι τέλος τὰ δύο σφαχτά, ὧφειλε καὶ τὸ πιλάφι νὰ γίνῃ ἐπὶ τέλος. Τότε ὁ Γκιουλής κατεβίβασεν ἀπὸ τὸ πῦρ τὸ πελώριον ρακοκάζανον, μετετόπισε καὶ τὰς δύο σούβλας. Καὶ ἀφοῦ ἀνεκάτωσεν, ἀνεκάτωσε τὸ ὀρύζιον κ' ἔφαγε δύο ἢ τρεῖς κουταλιᾶς διὰ νὰ τὸ δοκιμάσῃ, ἤρχισε νὰ κενώνῃ εἰς πλατέα βαθουλά πινάκια τὸ πιλάφι, νὰ κόπτῃ δὲ εἰς μεγάλα τεμάχια τὰ δύο ψητά, ἐξακολουθῶν ἐν τῷ μεταξύ νὰ διπλοδοκιμάζῃ τὴν γεῦσίν των. Ἀλλ' ἦτο καιρὸς νὰ μεταφερθῶσι τέλος ἐπάνω εἰς τὴν οἰκίαν τὰ πλήρη πινάκια, καὶ οἱ καλεσμένοι ἐστρώθησαν εἰς μακροτάτην σειρὰν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τοῦ μεγάλου θαλάμου, καὶ ἔφαγον καὶ εὐφράνθησαν εἰς τιμὴν τῶν νεονύμφων.

Τότε αἱ διάφοροι φλάσκαι καὶ φιάλαι ἤρχισαν νὰ κυκλοφορῶσι κατὰ πολλὰς διευθύνσεις ἀνὰ τὰς τάξεις τῶν συμποσιαστῶν. Καὶ ὁ μπαρμπα-Κωνσταντῆς ὁ Ξέσουρος, θεῖος τῆς νύμφης, κρατῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀκουμβημένην ἐπὶ τοῦ γόνατός του μεγάλην χιλιάρικην, καὶ διὰ τῆς δεξιᾶς μικρὸν πενηντάρικον ποτήριον, ἐκέρνα τοὺς καλεσμένους προσφέρων φιλοφρόνως ἐν ποτήριον εἰς τὸν πρῶτον γείτονα του πρὸς τὰ δεξιὰ, εἶτα πίνων μετριοφρόνως καὶ αὐτὸς ἕν, εἶτα κερνῶν ἐν τὸν πρῶτον γείτονα του πρὸς τὰ ἀριστερά, ὑποφέρων καὶ αὐτὸς ἕν, διὰ νὰ διπλοχαιρετίσῃ· εἶτα μεταβιβάζων ἐν ποτήριον εἰς τὸν δευτερον πρὸς τὰ δεξιὰ γείτονα του, ροφῶν καὶ αὐτὸς ἕν διὰ ν' ἀποδώσῃ τὸν χαιρετισμόν, καὶ οὕτω καθεξῆς. Μεγίστη δὲ ὑπῆρξεν ἡ εὐθυμία, καὶ τὸ πάτωμα ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸν χορὸν. Ἡ χαρὰ ἐκείνη διήρκεσεν ἐπὶ ἑβδομάδα. Τὸν γάμον αὐτόν, ἔλεγεν ἡ Ἀφέντρα, θὰ τὸν ἐνθυμεῖτο ἀκόμη διὰ πολὺν καιρὸν ὅλον τὸ χωρίον.

* * *

Ἀπὸ μιᾶς ὥρας ἤδη εἶχε γίνῃ σκότος, καὶ ὁ λύχνος νυστασμένα ἔφεγγε τὸν πενιχρὸν θάλαμον τὸν χωρισμένον μέσα εἰς αὐτὸ τὸ κτίριον τοῦ μύλου, καὶ ἡ ἔστια ἔκαιε παρηγόρως εἰς τὴν γωνίαν, καὶ τὰ λάχανα, τὰ ὁποία ἡ Ἀφέντρα εἶχε κόψῃ δροσερὰ μοναχὴ τῆς, μετὰ κόπου ἐκλέξασα αὐτὰ ἀνάμεσα εἰς τὴν χιονισμένην κλιτὺν τοῦ ρεύματος, μεταξύ βράχων καὶ θάμνων, περικυκλούντων ὀλόγυρα τὸν πενιχρὸν νερόμυλον, ὑπὸ τὰς γηραιὰς πλατάνους, τὰ λάχανα εἶχαν βράσει.

Ὁ Ἀγάλλος ἐν τούτοις δὲν ἤρχετο καὶ ἡ Λενιώ ἐξηκολούθει ἀκόμη νὰ

διηγῆται πρὸς τὸν ἀδελφόν της τὸ παραμῦθι. Εἶχεν ἤδη δεκάκις ἐπαναλάβη τοὺς πρώτους στίχους τοῦ τραγουδιοῦ, τοὺς συνοψίζοντας εἰς τὸ στόμα τῆς ὠραίας τοῦ παραμυθιοῦ τὴν παράδοξον ἱστορίαν της καὶ ἀκόμη δὲν τοὺς εἶχε μάθει. Εὐρίσκετο δὲ τῶρα εἰς τοὺς τελευταίους στίχους.

*Γριὰ μ' ἐξεπλάνεσε,
σ' βασιλιᾶ τὰ χέρια.*

Κ' ἐπεκαλεῖτο εἰς βοήθειαν τὴν μητέρα της, ἣτις συνεπλήρου τὸ τραγούδι ὡς ἑξῆς:

*σ' βασιλιᾶ τὰ χέρια·
βασιλιάς μὲ τ' μάννα τ',
κ' ἐγὼ φλάω τὰ χηνάρια.*

Καὶ ἡ Λενιώ, πρὶν τοὺς μάθη αὐτῆ, ἐφιλοτιμεῖτο νὰ διδάξη εἰς τὸν Μανώλην τοὺς στίχους, ὅστις τραυλίζων ἐπανελάμβανε:

*Γλιὰ μ' ἐξεπλάνεσε
σ' βασιλιᾶ τὰ χέλια.*

Αἴφνης ἠκούσθη κρότος. Ἐκρουον ἔξωθεν τὴν θύραν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε βάλει τὸν σύρτην ἔσωθεν ἡ Ἀφέντρα, καθὼς συνήθιζε ὅταν ἦτο εἰς τὸν νερόμυλον μόνη μὲ τὰ παιδιά της. Ἡ Ἀφέντρα μὲ κίνημα χαρᾶς ἐσηκώθη, ἔλαβε τὸν λύχνον, κατέβη τὰς τέσσαρας βαθμίδας τῆς ξυλίνης κλίμακος, δι' ἧς ἀνήρχετο τις ἀπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ μύλου εἰς τὸν θάλαμον, κ' ἐπῆγε ν' ἀνοίξη τὴν ἐξωτερικὴν θύραν. Τὰ παιδιά σκιρτῶντα ἔτρεξαν κατόπιν της.

Πρὶν ἀνοίξη ἀκόμη τὴν θύραν ἡ Ἀφέντρα ἠκούσθη ἔξωθεν γυναικεία φωνὴ ἀπορηματική:

— Τί κλειστήκατε, θὰ πῶ*, μέσα; Ἀκόμη δὲν ἐνύκτωσε.

Δὲν ἦτο ὁ Ἀγάλλος. Ἡ Ἀφέντρα ἐγνώρισε τὴν φωνήν. Ἦτο ἡ μήτηρ της.

Ἡ γραῖα εἰσῆλθε κρατοῦσα καλάθιον ὑπὸ τὸν ἀγκῶνα, κ' ἔχουσα τὴν μαύρην φουστάναν* της περασμένην ὑποκάτω εἰς τὸ χερούλι τοῦ καλάθιου, φοροῦσα μόνον ἐπάνω της τὸ κοντόν, παλαιὸν ξασπρισμένον φουστάνι της, μάλλινα τσοράπια τρύπια εἰς τοὺς δακτύλους καὶ τὰς πτέρνας, καὶ ξυπόλυτη. Τὰ παιδιά ὠρμησαν ἀμέσως εἰς τὸ καλάθιον, κ' ἔψαξαν νὰ εὔρουν τί ἐκρύπτετο ἐντὸς αὐτοῦ ὑπὸ τὴν διπλωμένην φουστάναν, ἐλπίζοντα ὅτι θὰ τοὺς εἶχε φέρει ἡ μάμμη κάτι τι διὰ νὰ τὰ φιλεύσῃ ἀπὸ τὸ χωρίον, ἀλλὰ δὲν ἦσαν εἰμῆ μόνον τὰ παλαιὰ τσόκαρα τῆς γραίας, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἔθετε πάντοτε ἐντὸς τοῦ καλάθιου, προτιμῶσα νὰ βαδίζει ξυπόλυτη, διὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερα τὰ πόδια της καὶ χάριν οἰκονομίας.

Ἡ Ἀφέντρα ἰδοῦσα τὴν μητέρα τῆς ἐλθοῦσαν ἀντὶ τοῦ συζύγου, ὑπέθεσεν ὅτι ὁ τελευταῖος θὰ εἶχε μείνει εἰς τὴν πολίχνην νὰ διανυκτερεύσῃ, ὅπως ἐνίστε ἔκαμνε, καὶ δὲν ἐπαρὰξενεύθη πολὺ. Ἀλλ' ἅμα ἀνέβησαν εἰς τὸν θάλαμον, ἢ γρια-Συνοδιὰ ἰδοῦσα ὅτι ἔλειπεν ὁ Ἀγάλλος ἠρώτησε:

— Ποῦ εἶναι ὁ ἄντρας σου;

Ἡ Ἀφέντρα τὴν ἐκοίταξεν ἐν ἀπορίᾳ.

— Δὲν τὸν ἄφηκες στὸ χωριό;

— Ὅχι· ἔφυγε μιὰ ὥρα μπροσύτερ' ἀπὸ μένα.

— Γιὰ δῶ;

— Γιὰ δῶ.

— Καὶ πῶς δὲν ἦρθε;

— Πῶς δὲν ἦρθε, μαθές;

— Τί γίνηκε;

— Τί γίνηκε, σ' ἀρωτῶ κ' ἐγώ!

Ἐναγώνιος ἀνησυχία ἐκυρίευσεν τὰς δύο γυναῖκας. Ἡ Ἀφέντρα συνῆψε τὰς χεῖρας ἐν ἀπογνώσει.

— Τί νὰ ἔπαθε τάχα;

— Ποῦ εἶναί τος;

— Γιατί δὲν ἦρθατε μαζί, ἀφοῦ ἦσουν γιὰ νὰ ῥθῆς καὶ σύ; ἦρχισε νὰ παραπονῆται ἡ Ἀφέντρα.

— Δὲν ἤμουν σίγουρη. Ἐγὼ εἶχα δουλειές. Ἦ ἔρχομαι ἢ δὲν ἔρχομαι, τοῦ εἶπα. Πάγαινε σύ, τοῦ εἶπα, νὰ μὴ νυχτώσῃς, κ' ἐγώ, ὅπως διῶ. Ἐγὼ εἶμαι μαθημένη νὰ περπατῶ τὴν νύχτα στὰ ρέματα.

Τῷ ὄντι, ὅλοι τους ἦσαν συνηθισμένοι εἰς νυκτερινὰς ὁδοιπορίας ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας. Οἱ δύο συμπεθέρες, ἢ θεια-Συνοδιὰ, καὶ ἡ μάννα τοῦ Ἀγάλλου, ἢ μακαρίτισσα, εἶχαν δύο νερομύλους εἰς τῆς Κεχρεᾶς τὸ ρέμα. Ὁ μύλος ὁ πατρικὸς τοῦ Ἀγάλλου εἶχε χαλάσει πρὸ πολλοῦ καὶ ἦτον ἔρημος τώρα. Ἀλλ' ὁ μύλος τῆς Συνοδιᾶς, χηρευσάσης τελευταῖον ἀπὸ τοῦ ἀνδρός τῆς, ἦτο ἐν ἀκμῇ εἰσέτι. Ὁ Ἀγάλλος, ἐπειδὴ ἦτο συνηθισμένος νὰ ἔχη μύλον, ἀπήτησε τὸν μύλον ὡς προῖκα, καὶ ἡ θεια-Συνοδιὰ ἠναγκάσθη νὰ τὸν δώσῃ.

Καὶ αἱ δύο οἰκογένειαι, ἀπὸ γονέων καὶ προγόνων, εἶχον ἀνατραφῆ ἐν μέρει εἰς τὴν πολίχνην ὅπου εἶχον οἰκίσκους, ἐν μέρει εἰς τῆς Κεχρεᾶς τὸ ρέμα, ὅπου εἶχον τοὺς μύλους των. Γυναῖκες καὶ ἄνδρες, παῖδες καὶ κοράσια, δὲν ἐφοβοῦντο νὰ περιπατῶσι τὴν νύκτα εἰς τὸ δάσος.

Τοὺς ἔλεγαν ὀλίγον «ἐλαφροῖσκιωτους», ἀλλ' αὐτοὶ δὲν ἐφοβοῦντο τὰ στοιχειά. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ ἴδιοι διηγοῦντο πολλάκις ὅτι ἔβλεπον ἐξωτικά πράγματα, ἀλλ' ὠμίλουν μὲ φιλόφρονα γλῶσσαν περὶ τῶν φαντασμάτων. Δὲν τοὺς κατέτρεχαν, δὲν τοὺς ἔκαμναν κακόν. Εἶχαν φιλικὰς σχέσεις μαζί των. Ὁ Ἀγάλλος διηγεῖτο πολλάκις ὅτι εἶχεν ἰδεῖ νεράιδες μὲ τὰ μάτια του, ὅτι τοῦ εἶχαν ὀμιλήσει, ἀλλ' αὐτὸς ἐφυλάχθη καλῶς νὰ τοὺς δώσῃ ἀπάντησιν, γνωρίζων ὅτι εἶχαν τὴν δύναμιν «νὰ τοῦ πάρουν τὴν μιλιὰ του». Μίαν φορὰν πάλιν παρουσιασθεῖσα πρὸς αὐτὸν ὅταν ἦτο παιδί, εἰς τὸν μύλον τοῦ πατρὸς του, ἢ Μοῖρά του, τοῦ εἶχε δώσει μὲ τὴν χειρὰ της ἐν φλωρίον. Τὸ ἐβεβαίουν, καὶ εἶχεν ἀκόμη τὸ φλωρί, καὶ τὸ ἐδείκνυε. Μὴ νομίση τις ὅτι ἦτο ἀπατεῶν, ὅτι δὲν ἐπίστευεν ὁ ἴδιος ὅτι ἔλεγε. Τοῦναντίον. Τὸ ἐπίστευε μὲ τὰ σωστά του.

Ἐμπρὸς ὅμως εἰς τὴν θεια-Συνοδιὰ κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ παραβγῆ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐξωτικά πράγματα. Αὐτὴ εἶχεν ἐκ γενετῆς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τὶς νεράιδες. Ἐγνώριζε τὰ στοιχειά, τοὺς ἀράπηδες μὲ τὴν τσιμπούκα, τὶς Λάμιες καὶ τοὺς σκαλικαντζάρους, ὅπου ἔρχονται τώρα τὰ Χριστούγεννα. Τὸ στοιχεῖο τοῦ σπιτιοῦ ποτὲ δὲν κάμνει κακόν. Ἐπιφαίνεται πότε ὡς ἡμερον ἀρνάκι, πότε ὡς κλῶσσα μὲ τὰ πουλιά. Οἱ νεράιδες ἀγαποῦν νὰ βγαίνουν τὴν ἡμέραν εἰς τὸν ἥλιον, ὅταν εἶναι ζέστη, καταμεσήμερον, καὶ νὰ χορεύουν.

Νὰ μὴ γελασθῆς καὶ ἀνοίξης τὸ στόμα σου, νὰ τὰς ὀμιλήσης, γιατί θὰ σοῦ πάρουν τὴ φωνὴ νὰ μείνης βουβός. Ὁ ἀράπης μὲ τὴν τσιμπούκα του, ἢ καδίνα* μὲ τὸν φερετζέ της, βγαίνουν τὴν νύκτα εἰς τὰ ρέματα καὶ κάθονται κοντὰ εἰς τὰς βρύσας. Οἱ σκαλικάντζαροι ἀγαποῦν νὰ σκιάζουν τὸν κόσμον, νὰ κρύπτανται εἰς τὰς καπνοδόχους καὶ νὰ παίζουν δυσάρεστα παιγνίδια. Κατὰ τὰ ἄλλα, εἶναι ἀκίνδυνοι. Μόνον ὁ βουκόλακας εἶναι κακὸ πρᾶγμα, Θεὸς νὰ φυλάῃ. Ἀλλὰ μόνον τὴ γενιά του κυνηγᾷ.

* * *

Ἡ θεια-Συνοδιὰ ἦτο βεβαία ὅτι ὁ γαμβρός της δὲν θὰ ἔπαθε τίποτε ἀπὸ τοὺς σκαλικαντζάρους, οἱ ὅποιοι, μόλις θὰ ἦσαν εἰς τὸν δρόμον τώρα νὰ ἔρχωνται, διότι ἐξημέρωνε Χριστούγεννα. Ἄλλως ὁ Ἀγάλλος ἦτο σαββατογεννημένος, καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ ἔχοντες τὸ πλεονέκτημα τοῦτο δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐξωτικὰς ἐπηρείας. Ἄλλ' ἐν τούτοις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ διατὶ ὁ γαμβρός της ἐβράδυνε τόσο, ἀφοῦ εἶχεν ἐκκινήσει ἀπὸ τὸ χωρίον μίαν ὥραν πρὸ αὐτῆς, ἀφοῦ αὐτὴ εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸν ἴδιον δρόμον τὸν συνήθη, δι' οὗ πάντοτε ἤρχοντο.

— Από κεῖ πού ἀραδίζομε* πάντα παιδάκι μου, ἔλεγεν εἰς τὴν κόρην της, τί θελὰ-πάθη; Τ' ἦταν αὐτό;

— Μὴν ἦτον πιωμένος κ' ἔπεσε πουθενὰ μὲ τὰ χιόνια;

— Δὲν ἐφαίνετο νὰ ἔναι πολὺ πιωμένος, παιδί μου· καὶ ποῦ βρεθήκανε τὰ χιόνια; Ὁ δρόμος ἀνοιχτὸς ὅλος πέρα-πέρα... Ὀλίγο πατημένο χιόνι δῶ κ' ἐκεῖ... Καμπόσο χιόνι ἔχει μοναχὰ στὰ ψηλῶματα. Καὶ ποῦ τὰ εἶδετε σεῖς τὰ χιόνια; Νὰ βλέπατε στὸν καιρὸ τοῦ παπποῦ μου, πού ἤμουνα μικρὸ κορίτσι, δύο μπόια, τρία μπόια χιόνι... Μᾶς σφράγιζε μπροστὰ τὴν πόρτα, ἴσα μὲ τὸ ἀνώφλιο, δυὸ ὀργυιές. Ὅσο νὰ ξεχιονίσουμε τὴν πόρτα πού παιδευόμαστε δυὸ ὥρες μὲ τίς τσάπες καὶ μὲ τὰ φτυάρια, ἢ σκεπὴ πού ἦταν καταφορτωμένη ἀπ' τὰ χιόνια ἔπεφτε, κράκ! καὶ μᾶς πλάκωνε.

Τὰ δυὸ παιδιά, τὰ ὁποῖα εἶχαν χάσει τὴν εὐθυμίαν των, καὶ ἦσαν ἔτοιμα νὰ κλαύσωσιν, ὑψώσαν ἀκουσίως τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν ὀροφήν, τὴν ὁποῖαν εἶχε δεῖξει διηγουμένη καὶ ἅμα χειρονομοῦσα ἡ γραῖα.

— Μάννα! τί λέει ἡ μαννού; ἔκραξε βαλοῦσα τὰ κλάματα ἡ Λενιώ. Τὸν πατέρα τὸν ἐπλάκωσε τὸ χιόνι... κ' ἐμᾶς θὰ πέση ἡ σκεπὴ νὰ μᾶς πλακώση!

— Σιώπα! σιώπα! μὴν κλαῖς παιδί μου, ἔκραξεν ἡ Ἀφέντρα, ἔτσι τὸ εἶπε ἡ μαννού... μὴ φοβᾶσαι... κι ὁ πατέρας τώρα θὰ ῥθῆ νὰ σοῦ φέρῃ καὶ κοφέτα...

— Σιώπα, Λενιώ μου! εἶπε καὶ ἡ γραῖα. Ἐγὼ ἦρθα ξαργοῦ* γιὰ νὰ σὲ σηκώσω ταχιά τὸ πουρνό, νὰ σὲ πάω στὸν Ἄι-Λιά, νὰ σὲ μεταλάβω, κορίτσι μου...

— Κ' ἐμένα, κ' ἐμένα! ἔκραξεν ὁ Μανώλης.

— Κ' ἐσένα, μικρέ μου...

— Θὰ ἔχη λειτουργιὰ αὔριο στὸν Ἄι-Λιά; ἠρώτησε λησμονήσασα πρὸς στιγμὴν τὴν ἀνησυχίαν της ἡ Ἀφέντρα.

— Θὰ ἔχη... φτάνει πλιά, νισάφι, τόσον καιρὸ πού μένετε ἀλιβάνιστοι... Ἐτοιμάσου, κυρά μου, νὰ στολιστῆς ταχὺ-ταχὺ νὰ πᾶμε... Ὁ ἄνδρας σου θὰ ἔστρεψε τὸ δρόμο κ' ἐπῆγε σὲ κανένα καλύβι νὰ βρῆ κανένα φίλο του... ἴσως πῆγε νὰ ψωνίσῃ τίποτε ξερὴ μυζήθρα καὶ πρωτογαλιὰ φρέσκη γιὰ αὔριο... Ἦσυχάσατε... Κι ὅπου εἶναι, θὰ φτάσῃ.

Τῶ ὄντι ἡ γραῖα, ἀντὶ νὰ μείνῃ εἰς τὸ χωρίον νὰ κάμῃ Χριστούγεννα, μαθοῦσα ὅτι ὁ παπα-Κωνσταντῆς ὁ Μπρικόλας ἔμελλε ν' ἀνέλθῃ τὸ πρῶν, κατὰ πρόσκλησιν ποιμένων καὶ γεωργῶν τινῶν, εἰς τὸ βουνὸν νὰ λειτουργήσῃ τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ἐπροτίμησε νὰ ὑπάγῃ εἰς

τῆς Κεχρεᾶς τὸ ρέμα, νὰ πειθαναγκάσῃ τὴν κόρην τῆς καὶ τὰ ἐγγονάκια τῆς νὰ σηκωθῶσι τὸ πρῶν ν' ἀνέλθωσι εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου, ἐπὶ ὄροπεδίου γείτονος τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, μίαν ὥραν ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν Κεχρεάν, διὰ νὰ λειτουργηθοῦν καὶ μεταλάβουν, διὰ νὰ τοὺς ἀνθρωπέψῃ ὀλίγον, ἔλεγε, καθόσον ἔμενον ἐπὶ μῆνας ἀλειτούργητοι κάτω εἰς τὸ βαθὺ τὸ ρέμα.

Εἰς τὸν ναῖσκον τῆς Κεχρεᾶς, παλαιὸν διαλυμένον μονύδριον, προσηρημένον ὡς μετόχιον εἰς τὸ κοινόβιον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, σπανίως ἤρχετο ἱερεὺς νὰ λειτουργήσῃ, καὶ ἂν ἤρχετο, οἱ ἐντὸς τοῦ ρεύματος δαιτώμενοι καὶ ὡς ποταμαῖα καβούρια στραβοπατοῦντες, ὁ Ἀγάλλος, ἡ Ἀφέντρα καὶ τὰ δύο τέκνα των, δυσκόλως θὰ ἔπαιρναν εἶδησιν ν' ἀνέλθωσι διὰ ν' ἀκούσωσι τὴν λειτουργίαν. Ἀφότου ὁ Ἀγάλλος εἶχε πωλήσει τὴν πατρικὴν ἐν τῇ πολίχνῃ οἰκίαν του, καὶ κατῶκει ἔκτοτε διαρκῶς εἰς τὸν νερόμυλον, ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους ἐλειτουροῦντο, καὶ τοῦτο κατὰ τὴν 23 Αὐγούστου, ὅτε ὁ ναῖσκος τῆς Κεχρεᾶς ἐώρταζε τὰ ἐννιάημερα, ἦτοι τὴν μετὰστασιν τῆς Θεοτόκου.

* * *

Ἡ γρῖα-Συνοδιὰ ἔβαλε τέλος τὴν χεῖρα εἰς τοὺς κόλπους τῆς κ' ἐξήγαγεν αὐτὴν πλήρη ἀμυγδάλων καὶ λεπτοκαρῶν, τὰ ὁποῖα ἐμοίρασεν εἰς τὰ δύο παιδιά. Ἐξεδίπλωσε καὶ τὴν μαύρην καινουργὴ φουστάναν τῆς, κ' ἐντὸς αὐτῆς εὐρέθη παραδόξως προσόψιον φέρον τυλιγμένον μικρὸν εὐῶδες χριστόψωμον, τὸ ὁποῖον ἐπρόσφερον εἰς τὴν κόρην τῆς εἰπούσα: «Καλὴ χρονιά!»

Ἡ Ἀφέντρα ἐκένωσεν εἰς ἓν πινάκιον μέρος τῶν λαχάνων, κ' ἔβαλε τὰ δύο παιδιά νὰ φάγωσι, βεβαία οὕσα ὅτι, ἅμα ἔτρωγον θὰ ἐκοιμῶντο ἀμέσως, καὶ «διὰ νὰ λείψῃ ὁ μπελάς τους καὶ διὰ νὰ ξυπνήσουν πρῶν».

Ὁ Μανώλης, πρῶτος, ἀφοῦ ἔφαγε πρότερον τὰ ἀμύγδαλα, τὰ ὁποῖα τοῦ εἶχε δώσει ἡ μάμμη του, καὶ ὕστερον ἐμάσησε καὶ δύο περσιές χόρτα, ἔκλεισε τὰ ὄμματα καὶ ἀπεκοιμήθη καθήμενος. Ἡ μήτηρ του τὸν κατέκλινε δίπλα εἰς τὴν παρασιάν, ἐπὶ μαλλίνου κλιμίου, τὸν ἐσκέπασε μὲ μίαν ἄκραν τῆς βελέντζας, ἐσταύρωσε τρεῖς τὸ προσκέφαλόν του καὶ τὸν ἄφησε νὰ κοιμηθῇ.

Ἡ Λενιώ δὲν ἤθελε νὰ πλαγιάσῃ λέγουσα ὅτι ἤθελε νὰ περιμείνῃ τὸν πατέρα τῆς, ὅστις εἶχε τάξει νὰ τῆς φέρῃ ἓνα ὁμορφο στολίδι ἀπὸ τὸ χωρίον. Ἀλλ' ἡ γρῖα Συνοδιὰ τὴν ἔλαβεν εἰς τὰ γόνατά τῆς, τὴν ἐσκέπασε μὲ τὸ παλιὸ φουστάνι τῆς καὶ τὴν ἐζέστανε, καὶ τὴν ἐχάδευσε τόσο, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ νυστάξῃ. Ἐντὸς ὀλίγου ἀπεκοιμήθη, καὶ ἡ μήτηρ τῆς, λαβοῦσα αὐτὴν ἀπὸ τὰ γόνατα τῆς γρῖας, λικνίζουσα ἅμα αὐτὴν διὰ τῶν χειρῶν καὶ διὰ τινος μονοσυλλάβου «κοί-κοί» τὴν ἐπλάγιασε δίπλα εἰς τὸν Μανώλην.

Ὡς τόσο ὁ Ἀγάλλος δὲν ἐφάνη, καὶ αἱ δύο γυναῖκες, τῶν ὁποίων ἡ

ἀνησυχία ἠϋξῆσε, καθόσον προυχώρει ἡ νύξ, ἀπαλλαγεῖσαι ἤδη τῆς ἐνοχλήσεως τῶν δύο παιδίων, ἔστησαν συμβούλιον περὶ τοῦ πρακτέου. Ἡ γραῖα εἶπεν ὅτι ἂν, Θεὸς νὰ φυλάῃ, ὁ γαμβρός της εἶχε πέσει πουθενὰ εἰς τὸν δρόμον, αὐτὴ θὰ τὸν ἔβλεπε, διότι εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸν ἴδιον, τὸν συνήθη δρόμον. Μόνον ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Κεχρεᾶν, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὀλίγον ἄργά, δὲν εἶχε περάσει πλησίον ἀπὸ τὸ μοναστηράκι τῆς Παναγίας.

— Γιατί; ἠρώτησεν ἡ κόρη της.

— Πῆγα χαμ'λά, ἀπ' τὸν ἐλιώνα.

Βορειότερον ὀλίγον τοῦ μονυδρίου τῆς Παναγίας τῆς Κεχρεᾶς, εὐρίσκετο εἰς ἐλαιῶν της. Αὐτὴ, πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν Παναγίαν, εἶχε στρέψει κ' ἐπῆγε νὰ ἴδῃ τὸν ἐλαιῶνα, ἂν καὶ εἶχε νυκτώσει ἤδη. Ἐφοβεῖτο μήπως ἡ πρὸ πέντε ἡμερῶν πεσοῦσα χιών εἶχε σπάσει τίποτε κλωνάρια ἀπὸ τὰ ἐλαιόδενδρα, κ' ἐπῆγεν ὡς ἐκεῖ διὰ νὰ ἴδῃ καὶ βεβαιωθῇ, ἃς ἦτο καὶ νύξ. Φθάσασα ἐκεῖ, ἐβεβαιώθη ὅτι δὲν εἶχε γίνῃ ζημία τις ἀπὸ τὴν χιόνα, καὶ μείνασα εὐχαριστημένη, ἐγύρισεν εἰς τὸν δρόμον της χαμηλότερα διὰ τοῦ ρεύματος, κ' ἔφθασεν εἰς τὸν μύλον, χωρὶς νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Παναγία τὴν Κεχρεᾶ.

— Τότε, νὰ πηγαίναμε ὡς ἐκεῖ νὰ βλέπαμε, εἶπε δειλῶς ἡ Ἀφέντρα, ἥτις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὡς φαίνεται, ἔσπευδε ν' ἀποκοιμίσῃ τὰ δύο παιδιά.

— Δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ ῥθῆς ἐσύ, εἶπεν ἡ Συνοδιά. Σὰ ξυπνήσουν τὰ παιδιά, καὶ ἰδοῦν πῶς εἶναι μοναχά τους, θὰ χτυπηθοῦν, θὰ ζουρλαθοῦν ἀπ' τὸ φόβο τους.

— Πῶς νὰ κάμουμε; εἶπεν ἡ Ἀφέντρα.

— Νὰ πάω ἐγὼ μοναχὴ μου, νὰ ἰδῶ, μὴν ἔπεσε πουθενά... Μπορεῖ νὰ μπῆκε μὲς στὴν Παναγιά νὰ κάμη τὸ σταυρὸ του.

— Πῶς νὰ πᾶς μοναχὴ σου, πάλι;

— Θὰ πάρω καὶ τὸ λαδικὸ ν' ἀνάψω τὰ καντήλια τῆς Παναγίας... Κεράκια ἔφερα ἀπ' τὸ χωριό... Μὴ φοβᾶσαι!

— Καὶ τί νὰ ἔγινε, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος! Θὰ τρελαθῶ! θὰ ψηλώσῃ ὁ νοῦς* μου, ἔκραξεν ἡ Ἀφέντρα, τείνουσα νὰ ἐξάψῃ ἀκόμη, ὡς κάμνουν αἱ γυναῖκες, δι' αὐθαιρέτου ἀλλ' ἀσυνειδήτου ἐνεργείας, τὰ ἐξημμένα νεῦρά της.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη φωνὴ ὀξεῖα τραγουδιστοῦ ἄδοντος:

Τζίμ, τζίμ, τζίμ, τζίμ, παγῶνα μου!

Ἐλα κοντὰ στὸ γόνα μου...

— Ά! νά ό Παγώνας εἶναι, εἶπεν ἡ γρια-Συνοδιά. Στάσου νά τόν φωνάξουμε.

Καί χωρίς νά περιμένη τήν συγκατάθεσιν τῆς θυγατρὸς τῆς, ἡ θεια-Συνοδιά κατέβη εἰς τὸ ἰσόγειον, ἤνοιξε τὴν ἐξώθυραν τοῦ μύλου, καὶ ἤρχισε νά κρᾶζη δυνατά:

— Παγώνα! ἔ! Παγώνα!

* * *

Ὁ τραγουδιστὴς διήρχετο ἐπὶ ὄνου καθήμενος, ἀπέναντι τοῦ μύλου, ἐπὶ τῆς ἑτέρας κατωφερείας τοῦ ρεύματος, κατερχόμενος μονοπάτι φέρον ἀπὸ τοῦ δάσους Ἀραδιά εἰς τὸν αἰγιαλὸν τῆς Κεχρεᾶς.

Δὲν ἐφαίνετο εἰς τὸ σκότος ἀνάμεσα εἰς τὰ δένδρα. Ἀλλ' ἠκούετο τὸ βῆμα τοῦ ὄνου, ἡ βέργα ἢ πλήττουσα τὰ νῶτα αὐτοῦ καὶ τὸ κέλευσμα τοῦ ἀναβάτου «Ά! ντέ, ντέ! ὄξου!» τὸ ὁποῖον οὗτος ἀπηύθυνε πρὸς τὸ ὑποζύγιον ὡσάκις διέκοπτε τὸ προσφιλὲς ἄσμα εἰς τὸ ὁποῖον ὠφείλε καὶ τὸ παρατσούκλι, δι' οὗ τὸν εἶχε καλέσει ἡ θεια-Συνοδιά.

Ἦτο παραγιὸς γεωργοκτηματίου τινὸς κατοικοῦντος εἰς τὴν πόλιν, κ' ἔβοσκε τὰ βόδια τοῦ κυρίου του κάτω εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐλένην, ὅπου οὗτος εἶχεν ἐκτεταμένους ἀγρούς μὲ μικρὰν ἔπαυλιν. Εἶχεν ἀργοπορήσει, φαίνεται, διὰ τινὰ ἀφορμὴν εἰς τὴν πόλιν, κ' ἐπέστρεφεν ἀργὰ εἰς τὴν ἔπαυλιν, ὅπως ὄχι σπανίως τοῦ συνέβαινε.

— Παγώνα! ἔ! Παγώνα!

— Τί θέλεις, θεια-Συνοδιά; ἀπήνητησεν ὁ νεαρὸς ἀγρότης γνωρίσας τὴν φωνὴν τῆς.

— Ἐρχεσαι τὰ-ἴσα ἀπ' τὸ χωριό, ἢ ὄχι;

— Ἐρχομαι ἀπ' τὸ χωριό, ἀπ' τὸν Ἀι-Γιαννάκη, ἀπ' τοῦ Συνοδάρη, ἀπ' τὴ Βρωμόβρυσση, ἀπ' τὰ Φιλιππέικα, ἀπ' τῆς Μαμοῦς τὸ ρέμα, ἀπ' τὲς Βίγλες, ἀπ' τοῦ Σταμέλου, ἀπ' τὸ Πετράλωνο...

— Ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη τὰ ἔχεις γυρίσει, Παγώνα;

— Ὅλα, κι ἄλλα ἀκόμα...

— Μὴν εἶδες πουθενὰ τὸ γαμπρό μου τὸν Ἀγάλλο;

— Τὸ γαμπρό σου τὸν Ἀγάλλο;... Πῶς! δὲν ἦρθε;... Θὰ ἦρε πουθενὰ τὴ Μοῖρά του πάλε... Ἴσως νά τὸν ὠνεῖρεψε νά πάη πουθενὰ νά βρῆ τίποτε γρόσια, καὶ τοῦ εἶπε νά πάη νύχτα, γιὰ νά μὴν τὸν ἰδῆ κανεῖς... Ἦ τίποτε

στοιχειὰ θὰ ἦϋρε στὸ δρόμο κ' ἔπιασε κουβέντα μαζί τους κ' ἐξέχασε...

— Ἀφ' ἴσε τώρα τὰ χωρατὰ, γιατί μᾶς ἔπιασε μέγας φόβος, καημένε...
Μὴν τό 'χης μικρὸ πρᾶμα... Ποιὸς ξέρει ἂν ἔπαθε καὶ τίποτα... Μοῦ κάνειις
τὴ χάρη, Παγώνα μου, νὰ πᾶμε μαζί ὡς ἀπάνου, στὴν Παναϊά, νὰ ἰδοῦμε,
μὴν εἶναι πουθενά;

— Πᾶμε, τί θὰ χάσουμε; εἶπε πρόθυμος ὁ νέος.

Καὶ διευθύνας τὸ ὑποζύγιόν του πρὸς τὴν κοίτην τοῦ ρεύματος, ἔφθασεν εἰς
μέρος ὅπου ἤξευρεν ὅτι τὸ ρεῦμα ἐστένευε μέχρι δύο σπιθαμῶν πλάτους,
ἐβίασε τὸν ὄνον του, ὅστις ἐκοντοστάθη καὶ δὲν ἤθελε νὰ πατήσῃ εἰς τὸ
νερόν, νὰ ὑπερβῆ τὸ ρεῦμα, κ' ἔφθασεν ἔμπροσθεν τοῦ μύλου.

Ἡ Ἀφέντρα, πεισθεῖσα νὰ μείνῃ αὐτὴ μετὰ τῶν τέκνων της εἰς τὸν μύλον,
ἤναψε μικρὸν φανάριον, καὶ ἔβαλεν εἰς καλάθιον τὸ ληκύθιον τοῦ ἐλαίου
καὶ τρία κηρία. Ἡ θεια-Συνοδιὰ ἐφόρεσε τὴν φορὰν ταύτην τὴν μαύρην
φουστάναν της, ἔβαλε καὶ τὰ τσόκαρα εἰς τοὺς πόδας, καὶ λαβοῦσα τὸ
καλάθιον καὶ τὸ φανάρι ἠκολούθησε τὸν Παγῶναν, ὅστις ἐπέξευσε, ἔδεσε
τὸν ὄνον του εἰς τὴν ρίζαν δένδρου κ' ἐξεκίνησε πεζός.

* * *

Ὁ Παγῶνας προεπορεύετο σιωπῶν, διότι ἰδὼν τὴν ἀγωνίαν τῆς
ἀνησυχούσης περὶ τῆς τύχης τοῦ συζύγου γυναικός, εἶχεν αἰσθανθῆ
στενοχωρίαν τινὰ ὁμοίαν μὲ σέβας, καὶ εἶχε παύσει αὐθορμητῶς τὸ
εὐθυμον ἄσμά του.

Ἡ θεια-Συνοδιὰ τὸν ἠκολούθει ἀργοπατοῦσα ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ στενοῦ
δρομίσκου, ὅπου πρὸ μικροῦ εἶχε πατηθῆ καὶ σκληρυνθῆ ἡ χιών,
κατελθοῦσα εἰς λεπτὸν στρῶμα καὶ μέχρι τοῦ χθαμαλοῦ κοιλώματος, τοῦ
δυσμικοῦ καὶ γείτονος τῆς θαλάσσης. Ἐκοίταζε δι' αὐθορμήτου κινήματος
δεξιὰ καὶ ἀριστερά, μέσα εἰς τὰ κλαδιὰ τὰ διαχαράσσοντα κατὰ μῆκος ἐν
πρασίῳ δροσερῷ πλαισίῳ τὸν ἀνωφερῆ δρομίσκον, μετ' ἐμφύτου τρόμου,
φοβουμένη μὴ ἴδη ἔξαφνα ἐξηπλωμένον ἀνάμεσα εἰς ἓνα σχοῖνον καὶ μίαν
κομαριὰν τὸ σῶμα τοῦ γαμβροῦ της. Διότι ἀνησύχει πολύ, καὶ δὲν ἤξευρε τί
εἶχε γίνῃ, ὁ προκομμένος. Ἐνίστε ἀπὸ ὑψηλὸν τινὰ θάμνον κατέπιπτε μετὰ
τριγμοῦ καὶ κρότου, ἀποσπασμένη ἀπὸ τὰ κλαδιὰ, τολύπη τις χιόνος,
θωπεύουσα δροσιτικῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ μέτωπα τῶν δύο
νυκτοβατῶν. Ἀριστερόθεν κατήρχετο διὰ μέσου τῶν κλάδων καὶ τῶν
θάμνων, τελευταία τις ἀσθενῆς ριπὴ τοῦ Βορρᾶ, ἐπισκεπτομένη εἰς τὰ
χθαμαλότερα ἐκεῖνα μέρη τὴν παρθενικὴν ἀδελφὴν της, τὴν χιόνα,
σκληρύνουσα αὐτὴν ἐπὶ τῶν κλώνων τῶν δένδρων, περὶ οὓς εἶχε περιχυθῆ,
καταστρώσασα μεγαλοπρεπῶς τοὺς πολυκλάδους καὶ ἀπειροποικίλους
σηματισμούς των. Οὐχὶ ἄνευ λόγου ὠνομάσθη Πρωτεὺς τὸ πρόσωπον
ἐκεῖνο, τῆς ἀρχαίας μυθολογίας. Ἀλληγορικῶς ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὁ

πλαστικός νοῦς τοῦ ἐκλεκτοτάτου πάντων τῶν λαῶν ὅτι ἐν πρωτογενῆς φύτρον ἐμφυσηθὲν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ εἰς τὴν πλάσιν δι' ἀπειρῶν συνδυασμῶν διαιωνιζόμενον ἔμελλε νὰ παράγη τόσον ἄπειρον ποικιλίαν τύπων καὶ μορφῶν κατὰ ἄτομα, ὥστε οὔτε φύλλον νὰ μὴν ὁμοιάζη ἀπαραλλάκτως μὲ φύλλον, κατὰ τὴν ἀληθεστάτην παροιμίαν.

Δεξιόθεν, ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ ρεύματος, ἤρχιζε τὸ δάσος τοῦ Ἀραδιᾶ, ἐκ χιλιετῶν δρυῶν, νὰ σχηματίζεται, καὶ ν' ἀνέρπη ὀλονέν ἀνὰ τὸ βουνόν, τὸ κορυφούμενον ὑψηλὰ ἄνω, εἰς τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον, καὶ τὸ βουνὸν ἦτο ὀρθόν, ἀπότομον, κ' ἐφαίνετο ὡς πελώριος τοῖχος καλυπτόμενος ὑπὸ κισσοῦ. Καὶ ἡ χιὼν ἔστιλβε τῆδε κάκεῖσε ἀνάμεσα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σκοτεινοῦ δρυμῶνος, λευκὸν μυστήριον, σιωπηλόν, ἐν τῇ γλώσση τῶν ἄστρον ἀνταποκρινόμενον, ἐπάνω μὲ τὴν Πούλιαν, μὲ τὸν πολικὸν ἀστέρα, μὲ τὴν Ἄρκτον καὶ μὲ τὸν Γαλαξίαν. Καὶ διὰ τῆς ριπῆς τοῦ Βορρᾶ, ὅστις ἐφύσα εἰς τὰ φύλλα τῶν παναρχαίων δένδρων, ὁ δρυμός, μεγαλοπρεπῆς, στοιχειωμένος, ἀσινῆς, ἀνάλωτος ἀπὸ ἐμπρησμόν, ὡς λέγουσι, βλάπτων τὸν ὑλοτόμον ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ ἐναντίον του πέλεκυν ἀσεβῆ, διηγείτο εἰς γλώσσαν ἀκατάληπτον εἰς πάντας πόσους καιροὺς καὶ χρόνους εἶχε ζήσει, καὶ πόσας γενεὰς ἀνθρώπων εἶχεν ἰδεῖ διαδεχομένας ἀλλήλας χωρὶς οἱ μεταγενέστεροι νὰ διδάσκωνται ἐκ τῆς πείρας τῶν προγενεστέρων καὶ γίνωνται λογικώτεροι. Καὶ ἡ φριξ τοῦ δρυμοῦ, ριγηλή, παγερά, θρηνώδης, θροοῦσα διὰ δένδρων καὶ κρημνῶν, ἔφθανεν ἀντικρὺ εἰς τὴν ἄλλην ἡμερωτέραν πλευρὰν, καὶ μετέδιδε τὸ ριγὸς τῆς εἰς τοὺς ὤμους καὶ τὴν ράχιν τῶν δύο νυκτερινῶν ὁδοιπόρων.

Εἶχαν φθάσει ἤδη εἰς τὸ πρῶτον ὕψωμα, ὀπόθεν ἤρχιζαν νὰ ἐκτείνωνται ἀριστερά των ἐλαιῶνες. Αἴφνης ὁ Παγώνας, ἴσως διότι ἠσθάνετο κρύος καὶ ἠθελε νὰ ζεσταθῆ, ἴσως καὶ διὰ νὰ παρηγορήσῃ κάπως τὴν θεια-Συνοδιά, τὴν ὁποίαν ἔβλεπε λυπημένην καὶ ἀνησυχοῦσαν διὰ τὸν γαμβρόν της, ἤρχισε πάλιν νὰ τραγουδῆ τὸ προσφιλὲς ᾄσμα του:

Τζίμ, τζίμ, τζίμ, τζίμ, παγώνα μου.

Ἐλα κοντὰ στὸ γόνα μου...

Ἡ θεια-Συνοδιά, ἣτις ἔμεινεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς κοιτάζουσα πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος, τὸν διέκοψεν ἀποτόμως:

— Γιά ιδές, τοῦ λέγει, τ' εἶν' ἐκεῖ;

Τοῦ ἔδειχνε τὸν θόλον τοῦ ναῖσκου τῆς Παναγίας τῆς Κεχρεᾶς, ὅστις ὑπερεῖχε τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ μονυδρίου, καὶ εἶχεν ἀρχίσει νὰ φαίνεται ἤδη ὀπισθεν τῶν δένδρων, τῇ βοηθείᾳ λάμψεώς τινος ἐπιφανείσης αἴφνης. Ὅπισθεν τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ μονυδρίου, ὅστις ἦτο χθαμαλότερος, ἀπλοῦς καὶ ἄνευ κελλίων, σπινθῆρές τινες ἀνήρχοντο εἰς τὸν οὐρανὸν φωτίζοντες τὸν θόλον καὶ τὸ δυτικὸν τῆς ὀροφῆς τοῦ ναῖσκου,

ὡς νὰ ἦτο πυρά τις ἀναμμένη ἐντὸς τοῦ περιβόλου.

Ἡ θεια-Συνοδιὰ ἔκαμε τὸν σταυρὸν τῆς κ' ἐστέναξε.

— Παναῖτσα μου!

— Τί νὰ εἶναι τάχα; εἶπεν ὁ Παγώνας, ἀναγκασθεὶς νὰ διακόψῃ καὶ δευτέραν φορὰν τὸ ἄσμά του.

— Δὲν ἀπέρασες ἀπὸ τὴν Παναϊά, πρωτύτερα, πὺ ἠρχόσουν κάτω;

— Ὅχι!

— Οὐτ' ἐγώ. Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε;

— Πᾶμε!

* * *

Ἡ Ἀφέντρα ἐπερίμενεν εἰς τὸν νερόμυλον, ζωμένη παρὰ τὴν ἐστίαν πλησίον τῶν παιδίων τῆς κοιμωμένων. Δὲν ἠκούοντο πλέον οὔτε παραμύθια, οὔτε τραγούδια εἰς τὸν σιωπηλὸν μύλον, δὲν ἦτο ἡ παρουσία τῆς μητρὸς τῆς, ἣτις τὴν παρηγόρει διὰ τοῦ εὐθύμου καὶ θαλεροῦ γήρατός τῆς, καὶ αὐταὶ αἱ ἀναμνήσεις τοῦ γάμου τῆς, ἀνακληθεῖσαι πρὸς στιγμὴν, ἔφυγον, μὴ θέλουσαι νὰ ἐπιφοιτῶσιν εἰς τεθλιμμένον πνεῦμα καὶ εἰς μελαγχολικὸν οἰκίσκον. Μόνος ἤχος ἠκούετο καὶ μόνη συντροφία τῆς ἦτο ἡ ἀναπνοὴ τῶν κοιμωμένων παιδίων καὶ ὁ ροῖβδος τοῦ πυρὸς ὃν ἀνέδιδον κάποτε οἱ καίοντες δαυλοὶ, καὶ τὸ ὄμμα τῆς ἔμενε προσηλωμένον ἀκουσίως εἰς τὸ κανδήλιον, τὸ καίον ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα, τὸ Τριμόρφι, ἦν εἶχε λάβει προῖκα, φέρουσαν ἐν τῷ μέσῳ τὸν Χριστόν, ὄρθιον, ὀλόσωμον, εὐλογοῦντα διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ τόμον ἐν τῇ ἀριστερᾷ κατέχοντα, μετὰ τοῦ πρᾶου βλέμματος, τῆς ὠραίας κάλλει μορφῆς, τοῦ σχιστοῦ ξανθοῦ γενείου, μὲ τὸ ἱμάτιον κυανοῦν καὶ ἐρυθρὸν τὸν ἄρραφον χιτῶνα· δεξιόθεν τοῦ Χριστοῦ τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ἀριστερόθεν τὸν τίμιον Πρόδρομον, ἀμφοτέρους πλαγιόθεν, κύπτοντας μ' ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας παραπλεύρως τοῦ Κυρίου. Καὶ δίπλα εἰς τὸ Τριμόρφι ἐκρέμαντο ἀπὸ καρφίον συνημμένα, εἰς τεμάχιον λευκοῦ πέπλου τυλιγμένα, τὰ δύο στέφανα, τὰ στέφανα τοῦ γάμου. Ἄ! ἤρχοντο, ναί, ἀκόμη αἱ ἀναμνήσεις τοῦ γάμου, ἀλλ' ἤρχοντο ἀπαίσιοι καὶ κατ' ἄλλην ὄψιν.

Διότι ἡ μήτηρ τῆς ὄχι ὀλίγας φορὰς τῆς εἶχεν εἶπει ἔκτοτε, ὅτι ἐφοβεῖτο πολὺ τὰ μάγια τὰ ὁποῖα ἦτο πιθανὸν νὰ τῆς κάμῃ ἡ ἄλλη, ἡ ἀντίζηλος, ἡ παραγκωνισθεῖσα κόρη καὶ ἀδικηθεῖσα ὀρφανή. Τὰ στοιχεῖα δὲν τὰ ἐφοβεῖτο τόσον, καὶ ἄς τὴν ἔλεγαν ἐλαφροῖσκιωτην, ἡ μάλλον δι' αὐτὸ τὴν ὠνόμαζαν οὕτω, διότι, ὅσα καὶ ἂν ἔβλεπε, δὲν εἶχε φόβον. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ μάγια ὅμως, τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Κατ' ἀρχὰς ἐφοβεῖτο, μὴ ἡ ἄλλη «τῆς ρίζη

τὰ κορίτσια»*, σκοπὸς ὅστις κατορθοῦται διὰ τινων ἐπωδῶν μελετωμένων ὅταν ἀναγινώσκωνται αἱ εὐχαὶ τοῦ ἀρραβῶνος, ἀμέσως πρὸ τῆς κυρίως τελετῆς τοῦ γάμου. Ὁ φόβος τῆς ἐπετάθη κατ' ἀρχάς, ὅταν ἡ θυγάτηρ τῆς ἔτεκε θῆλυ εἰς τὴν πρώτην γένναν τῆς, ἀλλ' ἐμετριάσθη ὅταν ἔκαμεν ἄρρεν εἰς τὴν δευτέραν. «Τὰ μάγια δὲν ἔπιασαν», εἶπεν. Ἀκολουθῶς βλέπουσα ὅτι ὁ γαμβρός τῆς, «ὁ προκομμένος», δὲν ἐπήγαινε καλὰ εἰς τὰς ὑποθέσεις του, ὅτι εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ πωλήσῃ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ νὰ γίνῃ ἀγρομερινός, ἀπεφάνθη, «Δὲ θὰ κάμῃς προκοπή, θυγατέρα». Ἐπόμενον ἦτο. Δὲν εἶναι μικρὸν πρᾶγμα αὐτό, νὰ πάρῃς τὴν τύχη τῆς ὀρφανῆς, γιὰ νὰ παντρευθῆς τουλόγου σου. Ἀλλὰ πῶς νὰ κάμουμε πάλι; Πῶς νὰ ζήσῃ κανεὶς; Ζωὴ εἶναι αὐτό, πόλεμος εἶναι. Τὸ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὴν τελειότητα, νὰ προτιμᾷ ἄλλον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του... εἶναι ὡς νὰ ἀποφασίσῃ νὰ μὴ ζήσῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Εἶναι ὡς νὰ πάῃ νὰ πνιγῆ μοναχός του. Ψηλώνει ὁ νοῦς* τοῦ ἀνθρώπου νὰ τὸ συλλογίζεται. Τοῦ ἔρχεται νὰ πάρῃ τὰ ὄρη - τὰ βουνά.

Ἀλλὰ μὴ αὐτὸ ἦτο τάχα τὸ μεγαλύτερον κακόν, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει κάποτε, ἐπέφερον ἀδιάλλακτον ἔχθραν μεταξὺ δύο οικογενειῶν; Ὑπῆρχον καὶ ἄλλα χειρότερα. Μικρὸν χωρίον, μεγάλη κακία. Τὸ μῖσος ἐμαίνετο, καὶ μαινόμενον ἐβασίλευεν, ἐν μέσῳ οικογενειῶν καὶ ἀτόμων. Ἐκυκλοφόρει εἰς ὅλας τὰς ἀρτηρίας, εἰς ὅλας τὰς φλέβας τῆς μικρᾶς κοινωνίας. Ὁ ἅγιος νόμος τοῦ Χριστοῦ κατεπατεῖτο, ἀπεδίετο πάντοτε κακὸν ἀντὶ κακοῦ, πολλάκις κακὸν ἀντὶ ἀγαθοῦ, οὐδέποτε ἀγαθὸν ἀντὶ κακοῦ. Ἀνυπερβλητὸς φραγμὸς ἐχώριζε τὰ δύο κόμματα, τὰς δύο φατρίες. Ἐλεγεσθε ὅτι συνέζων διὰ νὰ μισῶνται, ὅτι ἡ τύχη τοῦς ἔβαλε συγκατοίκους τῆς αὐτῆς πόλεως διὰ νὰ τρώγωνται. Ὁ ἐκάστοτε ἰσχυρὸς τῆς ἡμέρας, δήμαρχος ἢ βουλευτὴς ἢ ὅπως ἐκαλεῖτο, ἐφήρμοζε κατὰ πλάτος τὸ δημῶδες ἀξίωμα: «Τὸ 'να παιδί, καλὸ παιδί τ' ἄλλο δὲν εἶχε μάννα». Ἦτο προστάτης τῆς οικογενείας, τῶν οἰκειῶν, τῶν φίλων, τοῦ κόμματος, ὄχι προστάτης τῆς πόλεως. Κατόπιν τῆς κυρίας ταύτης διαιρέσεως, ἤρχοντο ἄλλαι μυρία ὑποδιαίρέσεις. Ἡ μία συνοικία ἐκήρυττε πόλεμον κατὰ τῆς ἄλλης συνοικίας. Πᾶσα οἰκογένεια πόλεμον κατὰ τῆς ἄλλης οικογενείας. Πᾶν ἄτομον πόλεμον κατὰ τοῦ ἄλλου ἀτόμου. Ὁ γείτων δὲν ἔλεγε μίαν καλημέραν, πὺν εἶναι τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν γείτονα. Ἐκαστος ἔχαιρε νὰ βλέπῃ τὸν ἄλλον δυστυχοῦντα. Προκειμένου περὶ κληρονομίας τινός, οἱ συγγενεῖς κληρονόμοι ἐτρώγοντο τίς ν' ἀρπάσῃ τὰ πλεῖονα. Θὰ ἠφανίζοντο μᾶλλον εἰς τὰ δικαστήρια, θὰ ἐπωλοῦντο σκλάβοι εἰς τὴν Βαρβαρίαν, παρὰ νὰ ἴδωσι τὸν συγγενῆ νὰ ἔχῃ περισσότερα ἀπ' αὐτούς. Δι' ἐν στρέμμα ἀγροῦ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ φαγωθῶσι μεταξὺ των, ν' ἀφανισθῶσιν εἰς «προσωρινὰ μέτρα», εἰς «διεξαγωγὰς», εἰς «ἐφέσεις» καὶ κόντρα-ἐφέσεις. Ἐὰν κακότυχόν τι ἐλαιόδενδρον συνέβαινε νὰ κλίνῃ ὀλίγον τὸν ἕνα κλῶνα πρὸς τὸν παρακείμενον ἀγρόν, ὁ γείτων διὰ νυκτὸς ἔτρεχε μὲ τὴν τσάπαν του νὰ περισκάψῃ τὸ σύνορον, νὰ μεταθέσῃ τὴν «ἀποσκαφήν»*. Τὴν ἐπαύριον τὸ ἐλαιόδενδρον ἐκπληκτον ἐξημερῶνετο εἰς τὸν ἐλαιῶνα τοῦ γείτονος. Εἶχεν ἀλλάξῃ κύριον τὴν νύκτα.

Μάχαι όλόκληροι συνεκροτοῦντο δι' ἓν θήλιασμα* ἐλαιῶνος, διὰ τρία κλήματα ἀμπέλου, δι' ἡμισυ «πινάκι»* σιτοφόρου ἀγροῦ. Καὶ αἱ ἐλαῖαι ἀπὸ ἑπτὰ ἐτῶν εἶχαν παύσει νὰ καρποφορῶσιν, ὡς νὰ ἀπηξίουν νὰ λιπάνωσι διὰ τοῦ καρποῦ των τὰς κεφαλὰς τῶν ἀμαρτωλῶν· καὶ τὰ κλήματα προῶρως ὠχραίνόμενα δὲν παρεῖχον ὠρίμους τοὺς οἰνωποὺς βότρους, ἀρνούμενα νὰ εὐφράνωσι διὰ τοῦ ἀμβροσίου χυμοῦ των τὰς καρδίας ἀναξίων ἀνθρώπων· καὶ ὁ ξανθὸς στάχυς τῆς γῆς ἔκυπτε προῶρως τὴν μαραιομένην κεφαλὴν πρὸς τὴν μητέρα του, ζητῶν νὰ ἐπιστρέψῃ ταχέως εἰς τὰ στέρνα αὐτῆς, μὴ θέλων νὰ θρέψῃ κοιλίας ἀσεβῶν ἀνθρώπων.

Τοιούτους πολέμους διεξήγον πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες, καὶ τοιαῦτα λάφυρα ἀπεκόμιζον. Ἀλλὰ μὴ αἱ γυναῖκες ἦσαν ὀλιγώτερον μάχιμοι;

Ἡ μήτηρ δὲν ἤθελε τὸ καλὸν τῆς κόρης, ἢ πενθερὰ ἐμίσει ὀλοφύχως τὴν νύμφην. Ἡ νύμφη δὲν ἔλεγε καλημέραν εἰς τὴν ἀνδραδέλφην.

Δι' ἓνα ἀπρόσεκτον λόγον, διὰ μίαν ἐλαφρὰν κακολογίαν, τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο πρόθυμοι ὀχετοί, ὅπως μεταβιβάζωσι μεγαλοποιημένην συνήθως εἰς τὸ ἐνδιαφερόμενον πρόσωπον, ἦσαν ἱκαναὶ νὰ μὴν ὀμιληθοῦν ἰσοβίως. «Οὐτε τὰ κόκκαλά μας νὰ μὴ σμίξουν», ἦτο ἡ πολεμικὴ κραυγὴ εἰς τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν. Ἡ θεια-Συνοδιά εἶχεν ἰδεῖ μίαν νύκτα τρομακτικὸν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο σωστὴ ὄπτασία, ἂν δὲν τὸ εἶχεν ἀπὸ πρὶν εἰς τὸν νοῦν της. Ἀπεκοιμήθη μίαν ἑσπέραν ἐλαφρὰ, ὑποψιθυρίζουσα καθ' ἑαυτὴν τὴν λέξιν ταύτην, τὴν ὁποίαν τῆς εἶχεν ἐκσφενδονίσει τὴν ἰδίαν ἡμέραν μίᾳ συγγενῆς ἐχθρᾷ της, «Οὐτε τὰ κόκκαλά μας νὰ μὴ σμίξουν!» Ἀπεκοιμήθη καὶ ἐνθυμεῖτο τὸ κοιμητήρι, τὸ ὀστεοφυλάκιον τοῦ παλαιοῦ νεκροταφείου τῆς μικρᾶς πόλεως, πλησίον τοῦ ὁποῖου συχνὰ ἐπερνοῦσεν, ἐπιστρέφουσα τὴν ἑσπέραν ἀπὸ τὸν ἀγρόν της, καὶ ὅπου ἔβλεπε τὰ λευκὰ ἢ κιτρινωπὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν ὅλα φύρδην μίγδην, ὅλα ὁμοῦ κείμενα, χωρὶς νὰ δύναται ὀφθαλμὸς νὰ διακρίνῃ τίνα ἦσαν τὰ ὀστᾶ τῶν ὑπαρξάντων πάλαι ποτὲ φίλων καὶ τίνα τὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐκεῖ ἐνῶ «ἐλαγοκοιμᾶτο» μόλις, τῆς ἐφάνη ὅτι διήρχετο ἔξωθεν τοῦ κοιμητηρίου, καὶ ἀκούει φοβερὸν κρότον συρράξεως σκληρῶν σωμάτων. Ὑψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βλέπει τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν ὀρθὰ, σηκωμένα ἐπάνω, κινούμενα, τὰ βλέπει νὰ συνταράσσονται καὶ νὰ κτυπῶνται ἀμοιβαίως. Ἡ ὠλένη ἐκτύπα τὴν ὠλένην, ὁ βραχίον τὸν βραχίονα, ἢ περόνη τὴν περόνην, ἢ πλευρὰ τὴν πλευράν, ὁ σπόνδυλος τὸν σπόνδυλον. Δύο κρανία γυμνά, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐκεῖ ὡς παραπεταμένα, ἴσως διότι δὲν ἠξιώθησαν ἐντίμου ἀνακομιδῆς καὶ τριτοετοῦς μνημοσύνου, κατασυνετριβήσαν ἀπὸ τὴν χάλαζαν τῶν πληγῶν, ὅσας ὑπέστησαν ἀπὸ τὰς ἐξαγριωθεῖσας κνήμας. Ἡ θεια-Συνοδιά, βλέπουσα τὸ παράδοξον θέαμα, ἐδοκίμαζε νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν της κ' ἐψιθύριζε: Κύριε ἐλέησον! Καὶ πῶς νὰ μὴ παραξενευθῇ, ἂς ἦτο καὶ καθ' ὕπνον; Φαντασθῆτε νὰ βλέπη τις τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν εἰς τὸ κοιμητήρι νὰ ζωντανεύουν, νὰ ὀρθοῦνται, νὰ κτυπῶνται μεταξύ των καὶ νὰ κάμνωσι τοιοῦτον φοβερὸν θόρυβον!¹ Τέλος, ἐνῶ ἔμενεν ἐντρομος βλέπουσα καὶ διαποροῦσα τί τάχα ἤθελεν ἀπογίνει, ἀκούει δυνατὸν

ροϊβδον καὶ πάταγον ἔτι μεγαλύτερον, καὶ βλέπει τὸν ἕνα τοῖχον τοῦ κοιμητηρίου, τὸν βορεινόν, ὅστις ἦτο ὑψηλότερος τῶν ἄλλων, νὰ καταρρεύσῃ ἕξαφνα διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ἔσω, νὰ πλακώσῃ ὅλα τὰ κόκκαλα καὶ νὰ τὰ κάμη σύντριμμα. Ἡ θεια-Συνοδιὰ ἐσκέφθη χαιρεκάκως, «Καλὰ νὰ τὰ κάμη!» κ' ἐξύπνησε.

Ἦθελε νὰ εἶπῃ τὸ ὄραμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μόνον εἶδεν, εἰς τὸν πνευματικόν, καὶ δὲν εὐκαιρήσῃ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων νὰ ὑπάγῃ. Ἦλπιζεν ὅτι θὰ εἶχε καιρὸν τὸ πρῶν, εἰς τὸν Ἅγιον Ἡλίαν, ὅπου ἐμελέτα νὰ μεταβῇ, ὅπως ἐξομολογηθῇ κ' ἐλαφρύνῃ τὴν συνείδησίν της. Ἀλλ' ἐλθοῦσα εἰς τὸν μύλον βλέπει ὅτι ὁ γαμβρός της ἦτο ἀπών, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ πόθεν ἢ παράδοξος ἀργοπορία του. Τώρα εἶχεν ἀφήσει τὴν κόρην της περιμένουσαν μετὰ τῶν κοιμωμένων τεκνίων εἰς τὸν μύλον, καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ Παγῶνα, τὸν ὁποῖον εὐμενῆς πρόνοια εἶχε στείλει βοηθόν, «ἀρμένιζε» διὰ νυκτός, καίτοι κατὰ ξηράν, ἄνω τοῦ ρεύματος, πρὸς τὴν Παναγίαν. Καὶ ἡ Ἀφέντρα, κ' ἐκείνη, ἐμβλέπουσα ἐν τῇ μοναξίᾳ μέσα της, καθημένη ἀπέναντι εἰς τὸ ὠραῖον εἰκόνισμα, τὸ Τριμόρφι, ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην ν' ἀνακουφίσῃ τὴν συνείδησίν της. Πρὸ τοῦ γάμου εἶχε τείνει τὸ οὖς εἰς ἀνοήτους εἰσηγήσεις γυναιῶν τινῶν περὶ μαγείας καὶ περὶ ποτίσματος γαμβροῦ, καὶ διὰ μίαν στιγμὴν εἶχεν ἐλπίζει διὰ φαρμάκων καὶ φίλτρων ν' ἀποστρέψῃ τὴν καρδίαν τοῦ μνηστήρός της ἀπὸ τῆς ὀρφανῆς, τῆς ἀντιζήλου, καὶ νὰ τὴν ἐλκύσῃ πρὸς τὸ μέρος της. Καὶ ἀπὸ ἑπτὰ ἐτῶν, ἑκατοντάκις εἶχεν ἀποφασίσει καὶ οὐδὲ ἅπαξ ἔσχε τὴν γενναιότητα νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν ἀμαρτίαν ταύτην.

Ἦτο ἤδη μεσονύκτιον, νύξ βαθεῖα, καὶ ἡ Ἀφέντρα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν ἐκείνην σιγὴν, ἀπὸ τοὺς ἀμυδροὺς ἐκείνους κρότους, τοὺς τόσον λεπτοὺς, ὥστε ἀδυνατεῖ τις νὰ ἐννοήσῃ ἂν εἶναι τῆς ἀκοῆς ἢ τῆς φαντασίας, ἀπὸ τὸ ἀόριστον ἐκεῖνο καὶ μυστηριῶδες καὶ ἀνεξήγητον θέλητρον, χωρὶς ἐπὶ στιγμὴν νὰ νυστάξῃ, ἠσθάνετο ὅτι εἶναι παρᾶωρα. Νύξ μακρὰ τοῦ Δεκεμβρίου, χρόνος ἢ νύχτα. Αἴφνης ἀκούει τὸ πρῶτον λάλημα τοῦ ἀλέκτορος. Ὁ πετεινός, ὅστις μὲ ἑπτὰ ὄρνιθας ἐκοιτάζετο εἰς μικρὸν διάφραγμα ὀπισθεν τῆς μυλόπετρας καὶ τῆς χοάνης τοῦ ἀλεύρου, ὡς πασὰς εἰς τὸ χαρέμι του, εἶχεν αἰσθανθῇ τὴν ὥραν καὶ ἐξέβαλλε τὴν συνήθη κραυγὴν του. Ἡ Ἀφέντρα, ἣτις εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀποναρκοῦται ἤδη, χωρὶς νὰ κατακλιθῇ, ἀποτόμως ἐξύπνησε.

— Λαλεῖ τ' ὄρνιθι, ἐψιθύρισε· πέρασαν τὰ μεσάνυχτα... Κ' ἡ μάνα μου, τί νὰ ἔγινε;

Οὐδὲν καλὸν ἐσήμαιεν ἡ ἀργοπορία αὕτη τῆς μητρός της. Καὶ ὅμως παραδόξως ἡ ἐλπίς τὴν ἐθέρμαινε, καὶ ἦτο βεβαία ὅτι οὐδὲν κακὸν εἶχε συμβῆ.

Ἦγέρθη καὶ συνεδαύλισε τὸ πῦρ. Ἔλαβε τὸν λύχνον, κατέβη εἰς τὸ ἰσόγειον, καὶ ἐπῆρε ξηρὰ ξύλα, κ' ἐπανελθοῦσα τὰ ἔρριψεν εἰς τὴν ἐστίαν. Εἶτα ἔκαμε

τρὶς τὸν σταυρὸν τῆς πρὸ τῆς ἀγίας εἰκόνας καὶ εἶπε τὸ Πάτερ ἡμῶν καὶ τὸ Πιστεύω, τὰς μόνας προσευχὰς τὰς ὁποίας ἤξευρε.

Τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη βῆμα ἀνδρικὸν ἔξω. Ἐκρουσαν τὴν θύραν τῆς. Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Παγῶνα. Ἐσηκώθη ν' ἀνοίξη.

* * *

Κατερχόμενος ὁ Ἀγάλλος σιγὰ-σιγὰ, ἀργοστόλιστος ὡς νύφη, τὴν κλιτὸν τοῦ βουνοῦ, πρὶν φθάσῃ εἰς τὴν Κεχρεάν, ἐνῶ εἶχε νυκτώσει ἤδη, δὲν ἐχόρταινε νὰ ἐνθυμῆται τὰ καλὰ ἐκεῖνα χρόνια, ὅταν ἦτον ἀκριβὸς γαμβρός, ζηλεμένος καὶ πολυγυρεμένος, καὶ εἶχε καλοπεράσει ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη μὲ δύο ἀρραβωνιαστικές, πότε γελῶν τὴν μίαν πότε τὴν ἄλλην. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν ἔμπροσθεν τοῦ παλαιοῦ μονυδρίου τῆς Παναγίας τῆς Κεχρεᾶς, κ' ἐστράφη ἀριστερὰ νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν τοῦ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τῆς ἀνοικτῆς θύρας τοῦ περιβόλου, βλέπει μέγα φῶς ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Κάποια εὐσεβῆς γυνὴ θὰ ἐνθυμήθῃ ἴσως ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἐπὶ τῇ παραμονῇ τοῦ ἀχράντου Τοκετοῦ Τῆς, καὶ θὰ τὸ εἶχε παρακάμει εἰς τὸ λάδι καὶ τὰ φτιίλια, ὥστε νὰ μεταβάλλῃ τὰς κανδήλας εἰς πυροφάνια. Ἀλλὰ συγχρόνως ἀκούει φωνὴ καὶ ψίθυρον ἔσωθεν τοῦ ναοῦ, ὡς ἀναγνώσεις ἢ σιγανὰς ψαλμωδίας μοναχῶν προσευχομένων. Ποῖος νὰ ἦτο; Τὸ μονύδριον ἦτο διαλελυμένον ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Ἀντιβασιλείας, ὁ ναῖσκος ἔμενεν ἔρημος.

Ὁ Ἀγάλλος δυνατὸν νὰ ἦτο ἐλαφροῖσκιωτος, ἀλλ' ἦτο καὶ σαββατογεννημένος καὶ δὲν ἐφοβεῖτο. Ἐπλησίασεν εἰς τὴν θύραν τοῦ μονυδρίου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν περίβολον, διέβη τὴν αὐλήν, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναόν. Τὰ κανδήλια ἦσαν ἀναμμένα ἔμπροσθεν τῶν εἰκόνων τοῦ τέμπλου, ἀλλὰ μὲ κανονικὰ φῶτα καὶ ὄχι ὡς πυροφάνια. Ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ δύο μεγάλαι λαμπάδες καίουσαι εἰς τὰ μανουάλια, καὶ πέντε ἢ ἕξ κηρία. Ἐντεῦθεν τὸ πολὺ φῶς.

Δεξιὰ εἰς τὴν ἀχιβάδα, μοναχὸς τις, μεσηλιξ φορῶν ἐπανωκαλύμμαυχον ἔψαλλε τὸ Κύριε ἐκέκραξα. Ἐξημέρῳνε Δευτέρα καὶ δὲν εἶχε ψαλῆ ὁ ἔσπερινὸς τὸ πρῶν οὐδ' εἶχε τελεσθῆ τὴν παραμονὴν ἢ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου. Ἀριστερὰ ἕτερος μοναχὸς ἀντεφώνει εἰς τὸν πρῶτον. Δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι μοναχοὶ ἢ δόκιμοι, μὲ ράσα, ἀλλὰ χωρὶς ἐπανωκαλύμμαυχα, ἴσταντο εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ ναοῦ ἐντὸς τῶν στασιδίων. Ἐσωθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος σεβάσμιος πρεσβύτης ἱερομόναχος, ὑψηλός, ὀστεώδης, πολίος, βαθυπῶγων, μὲ ὠχρούς, λιποσάρκους καὶ οἰονεὶ διαφανεῖς τοὺς χαρακτήρας τοῦ προσώπου, ἐξῆλθεν τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ ἐπιτραχήλιον, φελόνιον καὶ κρατῶν τὸ θυμιατόν. Τίνες ἦσαν ὅλοι αὐτοί; Ὁ Ἀγάλλος πρῶτην φορὰν τοὺς ἔβλεπε.

Ὁ σεβάσμιος πρεσβύτης ἐθυμίασε τὰς εἰκόνας πρῶτον, εἶτα τὸν δεξιὸν ψάλτην, εἶτα τὸν ἀριστερόν, ἀκολούθως τοὺς τρεῖς μοναχοὺς ἢ δοκίμους καὶ

τελευταῖον τὸν Ἀγάλλον. Ὁ Ἀγάλλος ὑπέκλινε πρὸς τὸ θυμίαμα, εἶδε τοὺς ἀλλοκότους ἰσχνοὺς καὶ διαυγεῖς χαρακτῆρας τοῦ σεβασμίου πρεσβύτου, κ' ἐπίστευσε πλέον ὅτι ἐπῆγε ζωντανὸς εἰς τὸν Παράδεισον. Ἄλλως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὄραμα.

Οὐδεὶς τῶν πέντε μοναχῶν ἔστρεψε βλέμμα πρὸς τὸν νεωστὶ ἐλθόντα. Μόνον ὁ τελευταῖος, ὁ νεώτερος τῶν ρασοφόρων, ὅστις δὲν ἐφόρει καλυμμαύχιον, ἀλλ' ἐκράτει ὑπὸ τὴν μασχάλην διπλωμένην τὴν μαύρην σκούφιαν του, ἔστρεψε πρὸς τὸν Ἀγάλλον ὄχι τὸν ὀφθαλμόν, ἀλλὰ τὸν κρόταφον καὶ τὴν οὐλὴν στοιβὴν τῆς κόμης του καὶ τὸ ἄκρον τοῦ κανθοῦ, καὶ τότε ὁ Ἀγάλλος ἔλαβε τὸ θάρρος νὰ προσέλθῃ πλησίον του καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ:

— Ποιοὶ εἶστε τουλόγου σας;

Ὁ δόκιμος ἀπήντησε διὰ νεύματος ὅτι δὲν εἶναι καιρὸς ἐξηγήσεων τώρα, ἀλλ' ὁ γεραρὸς πρεσβύτης, ὅστις εἶχεν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ἱερόν Βῆμα, καὶ ἐφαίνετο ἔχων τὸ προορατικὸν χάρισμα, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν δόκιμον καὶ τοῦ ἐπέτρεψε διὰ νεύματος νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις εἰς τὸν ἀδελφόν.

* * *

Ἀφοῦ ὁ Ἀγάλλος ἠὺχαρίστησε τὴν περιέργειάν του, ἦτο ἀποφασισμένος ν' ἀπέλθῃ, νὰ καταβῇ εἰς τὸν μύλον, ὅπως παραλάβῃ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, καὶ ὑπάγωσιν ὅλοι ὁμοῦ εἰς τὴν Παναγίαν, διότι οἱ παράδοξοι μοναχοὶ ἔμελλον νὰ ψάλωσι παννύχιον ἀγρυπνίαν, καὶ τελέσωσι λειτουργίαν πρὸς τὰ χαράγματα. Ἀλλ' ἐνῶ ἦτο ἔτοιμος ν' ἀπέλθῃ, πάλιν ἔλεγε μέσα του: «Ἄς καθίσω ἀκόμα λίγο», καὶ πάλιν «ἀκόμα λίγο», καὶ εἶχε γίνῃ μεσονύκτιον ἤδη χωρὶς νὰ αισθανθῇ τὸν κόπον. Διότι τὸ τρυφερόν καὶ σεμνὸν τῆς ψαλμωδίας μεγάλως τὸν ἔτερπε.

Τέλος, μικρὸν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, ὅτε εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεταί ἀνάγνωσις τοῦ πανηγυρικοῦ τῆς ἡμέρας, ἐνῶ ὁ Ἀγάλλος εἶχε κινηθῇ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ναοῦ διὰ νὰ πυρωθῇ ὀλίγον εἰς τὸ ἔξωθεν ἀναμμένον πῦρ, κ' ἐσυλλογίζετο τὴν ἀνησυχίαν τῆς γυναικὸς του, διότι ἦτο βέβαιος ὅτι ἡ πενθερά του θὰ ἔφθασεν ἀπὸ τὴν χώραν καὶ ἐπληροφόρησε τὴν Ἀφέντραν περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ τῆς πολίχνης, βλέπει ἔξαφνα τὴν πενθεράν του καὶ τὸν Παγῶναν καὶ παρουσιάζονται.

Ὁ Ἀγάλλος δὲν ἄφησε τὸν ἐλαφρὸν ἴσκιον νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν γραῖαν Συνοδιάν. Τὴν ἐκάλεσεν ἔξω τοῦ ναοῦ καὶ τῆς εἶπε ποιοὶ τινες ἦσαν οἱ μοναχοὶ ἐκεῖνοι.

Ἀπεφασίσθη νὰ ὑπάγῃ ὁ Παγῶνας, ὅστις ἄλλως εἶχεν ἀφήσει τὸν ὄνον του δεμένον ἔξωθεν τοῦ μύλου, νὰ δώσῃ ἀπλῆν εἶδησιν εἰς τὴν Ἀφέντραν, καὶ τῆς εἶπη ὅτι μετὰ δύο ὥρας ἀκόμη θὰ κατήρχοντο ὁ σύζυγός της καὶ ἡ

μήτηρ της διὰ νὰ ἐξυπνίσωσι τὰ δύο τέκνα, καὶ ὀδηγήσωσι ταῦτα καὶ τὴν μητέρα των εἰς τὴν Παναγίαν διὰ νὰ λειτουργηθοῦν.

* * *

Ἡ Ἀφέντρα ἐσηκώθη καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Μοναχός σου ἦλθες; Ποῦ εἶναι ἡ μάγνα μου;

— Στὴν Παναγιά.

— Στὴν Παναγιά; Κι ὁ Ἀγαλλάκης;

— Κι ὁ Ἀγαλλάκης μαζί. Κάνουν ἀγρυπνιά.

— Ἀγρυπνιά;

— Νά, ὄλονυχτιά.

— Ποιὸς τὴν κάνει;

— Κάτι νεοφερμένοι καλογέροι.

— Καλογέροι;

— Νά, ἀνθρώποι μὲ ράσα.

— Ἀπ' τὸ μοναστήρι ἦρθαν;

— Ὅχι, εἶναι ἄλλοι. Ἦρθαν τώρα γρήγορα. Κάθονται στὸν Ἀι-Θανάση.

— Στὸν Ἀι-Θανάση;

— Ναί. Πλιότερα δὲν ξέρω. Εἶπαν νὰ κοιμηθῆτε, καὶ τώρα-τώρα θὰ ῥθῆ ὁ Ἀγάλλος μαζί μὲ τὴν θεια-Συνοδιά νὰ σᾶς ξυπνήσουν, νὰ σηκώσουν καὶ τὰ παιδιά, νὰ πᾶτε νὰ μεταλάβετε. Καλὴ νύχτα, κι αὔριο μὲ υἱεία.

* * *

Μόλις ἡ Ἀφέντρα ἐπρόφθασε νὰ κλέψῃ ἓνα ὕπνον, καὶ ἐκρούσθη ἡ θύρα τοῦ νερομύλου. Ἦτο ὁ Ἀγάλλος καὶ ἡ θεια-Συνοδιά.

Ἡ Ἀφέντρα ἐξύπνισε τὰ παιδιά, τὰ ἐνιψε, τὰ ἐνέδυσε, τὰ ἐκτένισεν, ἐστολίσθη καὶ αὐτὴ μὲ ὅ,τι πρόχειρον εἶχεν εἰς τὸν μύλον, καὶ λαβόντες τὸ φανάριον ἐξεκίνησαν καὶ οἱ πέντε διὰ τὴν Παναγίαν.

Οί ἕξ μοναχοὶ ἦσαν νεοφερμένοι πράγματι. Ἦρχοντο ἐκ μιᾶς τῶν Κυκλάδων, ὅπου εἶχον διατρίψει ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀσκητεύοντες. Ἐφθασαν πρὸ ὀλίγων ἑβδομάδων, καὶ οἱ πλείστοι τῶν κατοίκων δὲν τοὺς εἶχαν γνωρίσει ἀκόμη. Ὁ Ἀγάλλος πρώτην φορὰν τοὺς ἔβλεπε, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἐφάνησαν ὡς παράδοξος ὀπτασία. Ἄμα φθάσαντες εἶχον ἀρχίσει νὰ κτίζωσι κελλίον τι πρὸς διαμονὴν των, στεγαζόμενοι προσωρινῶς εἰς χωρικόν τι καλύβιον.

Ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχε ναὸς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, εἶχον κατέλθει νὰ ἐορτάσωσι τὰ Χριστοῦγεννα εἰς τὴν Κεχροεάν, μιᾶς ὥρας δρόμον ἀπέχουσαν.

Οἱ μὲν τοὺς ἔλεγον αἰρετικούς, οἱ δὲ τοὺς ἐσέβοντο ὡς πολὺ ἐναρέτους. Ἡ κοινὴ φήμη ἔλεγεν ὅτι ἠσπάζοντο ἐν μέρει τὰς δοξασίας θρησκευτικοῦ τινος διδασκάλου, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀποκηρύξει ἡ Ἱερὰ Σύνοδος. Τὸ ἀληθὲς ἦτο ὅτι ὁ ἐν λόγῳ διδάσκαλος, αὐτὸς μᾶλλον εἶχεν ἀκολουθήσει τινὰ τῶν παλαιῶν ἐθίμων μοναστικῆς τινος κοινότητος, λίαν ἀρχαιοπρεποῦς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκον οἱ ἀσκηταὶ οὗτοι. Οὕτω συνέπεσαν ἐν μέρει εἰς τὰς δοξασίας. Πολλοὶ ὅμως ἐφρόνουν ὅτι, ἐπειδὴ τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ διψᾷ θρησκευτικῆς διδασκαλίας, οἱ δὲ ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι οὐδεμίαν μέριμναν λαμβάνουσι πρὸς θεραπείαν τῆς ἀνάγκης ταύτης, διὰ τῶν ἀγνῶν καὶ ὀρθοδόξων, οὐχὶ διὰ ξενοπρεπῶν καὶ κακοζήλων πηγῶν, ἐπόμενον ἦτο πολλοὶ εὐσεβεῖς καὶ καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι νὰ πλανηθῶσι, καλῇ τῇ πίστει, ἀκούοντες τὸν χριστιανικὸν λόγον, ἔστω καὶ νοθευμένον, παντοῦ ὅπου οὗτος ἤχει, διότι ὅταν αἱ βρῦσεις καὶ κρῆναι θολωθῶσιν, οἱ δὲ ὑδρονομεῖς ἀποκρύπτωσι τὰ διαυγῆ νάματα, ἄνθρωποι καὶ κτήνη, διψῶντες μέχρι θανάτου, θὰ προτιμήσουν νὰ πῖωσιν ἐκ τοῦ θολοῦ ρεύματος, ἀσθενῆ εὐρίσκοντες ἐλπίδα σωτηρίας ἐν τούτῳ, μᾶλλον ἢ ν' ἀποθάνωσι τῆς δίψης: Ἄνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε· ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός.

* * *

Ἡ θεια-Συνοδιὰ ἐξωμολογήθη εἰς τὸν πατέρα Ἰεζεκιήλ (οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ προϊστάμενος τῆς ἀδελφότητος ἱερομόναχος), καὶ οὗτος τὴν ὠδήγησεν ὅτι, ἐὰν ἡ ὀρφανὴ κόρη, ἡ παραγκωνισθεῖσα διὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς της, ἔμεινεν ἔκτοτε ἄγαμος, ὀφείλει, ὅπως τύχη συγχωρήσεως, νὰ συντελέσῃ, αὐτὴ τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς ἀποκατάστασίν της· ἐὰν ὅμως ἐκεῖνη ὑπανδρεύθῃ ἢ ἀπέθανεν ἔκτοτε, τότε ἀνάγκη νὰ κάμῃ ἄλλας ἐλεημοσύνας, ὡς καὶ ἐν σαρανταλείτουρον εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐνορίας της, κατὰ προτίμησιν.

Ἐπειδὴ ἡ Συνοδιὰ ἔδωκε τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ κόρη ἦτο ἄγαμος ἀκόμη, ὁ πρῶτος κανὼν τῆς ἐπεβάλλετο.

Εἰς τὴν Ἀφέντραν, ἣτις ἔσχε τέλος τὸ θάρρος νὰ ἐξομολογηθῇ τὸ ἀμάρτημα τῆς μαγείας, ἔδωκε κανόνα μακρὰν ἀποχὴν ἀπὸ τῆς Μεταλήψεως καὶ προσθέτους νηστείας καὶ προσευχάς. Τὴν ἐσυμβούλευσε ν' ἀνάψῃ καὶ

μεγάλην λαμπάδα εἰς τὴν ἁγίαν Ἀναστασίαν τὴν Φαρμακολύτριάνα.

Τὰ δύο παιδιά μετέλαβον τῆς ἱερᾶς Κοινωνίας, καὶ ἡ οἰκογένεια ὅλη
ἐπέστρεψεν ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου εἰς τὸν μύλον τῆς.

(1892)